శృంగార గ్రంథమాల — 3.

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

ఎడపాటి

ఎఱ్ఱన మహాకవి

విరచితము

ప్రకాశకులు:

జి. యస్. శాస్త్రి అండు కో.,

మద్రాసు

సర్వస్వామ్యసంకలితము

ప్రథమముద్రణము

లండన్ రాయల్ మెడిషన్

వెల రు. 2-0-0

చెన్నపురి:

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున

ముద్రితము—1927

పుష్పగంధి

పీఠిక

బ్రహ్మశ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు సంపాదించి ప్రకటించిన ప్రబంధరత్నావళిని బరికింతుమేని యెన్నియేని ప్రాచీనప్రబంధరత్నములు తెలుఁగుబాసకుఁ బెట్టని తొడవులై విలసిల్లియుండెడివని తెలియవచ్చెడిని. ఆయాప్రబంధములనుండి యందుద్ధృతములైన పద్యములు వానివాని యౌత్కృష్ట్యమును, కవితామాధుర్యమును వేనోళ్లఁ జాటుచున్నవి. ఆగ్రంథములు నామమాత్రావశిష్టములై యిపుడు లభింపకుండుటచే నాంధ్రవాఙ్మయమునకుఁ దీరనిలోటు వాటిల్లినది. విస్మృతప్రాయములయిన యట్టిగ్రంథరత్నములలో నొకటియగు నీమల్హణచరిత్రమున కేకైకమగుమాతృక యిటీవల మనభాగ్యవశమునఁ దెలుఁగునాట లభించినది. దీనికి

కృతికర్త

ఎడపాటిఎఱ్ఱనార్యుఁడు. గ్రంథావతరణికవలనను, ఆశ్వాసాంతగద్యములవలనను ఈతఁడు 'శివభక్తినిధి' యనియు, 'మంత్రి' (నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు) యనియు 'కవితాభిజ్ఞుఁ' డనియు, 'కౌండిన్యకులోద్భవుఁ' డనియు, కృతిపతికిఁ 'గడుఁగూర్చుబంధు' వనియు, 'ఎడపాటిపురాధిపుఁ' డనియు (ఎడపాటికిఁ గరణము కావచ్చును.), 'సోమయామాత్యుని

పుత్త్రుఁ డనియుఁ దెలియవచ్చుచున్నది. ప్రబంధరత్నావళియం దీతనియింటిపేరు 'పెదపాటి' వారని కలదు. 'పాటిగలట్టి మేటి యెడపాటిపురాధిప యెఱ్ఱనార్య' అనునిందలిపద్యమున 'ఎడ' యనుచోట 'పెద' యున్నను పద్యము సరిపోవును. కాని ఆశ్వాసాంతగద్యములయందు సైతమిందు 'ఎడ' అనియే యున్నది. పెదపాడు* కృష్ణామండలమున ఏలూరునకుసమీపమున నున్నది. 'ఎడపాడు' ఎచ్చటనున్నదో! ఈసంశయమునుదీర్ప నుపలబ్ధములగు నాధారములు చాలవు.

కృతిపతి

ఈగ్రంథమునకుఁ గృతిపతి చుండి కాశనమంత్రి. ఈతఁడు నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు; సోమాంబారామయామాత్యుల పుత్త్రుఁడు; శివభక్తిపరుఁడు. ఎఱ్ఱనార్యుఁ డీతని ఘనసంపద్వైభవోపేతుఁ డనియు, సౌజదాతయనియు, బంధుప్రియుఁడనియు, కవిపండితపోషకుఁడనియు, యోధాగ్రేసరుఁడనియు, దేశాంతరాస్థానకవివరవర్ణనీయగుణగణుఁ డనియు వర్ణించినాఁడు. మఱియు నీతని 'చుండిపురపాలక', 'చుండిపురాధిప' అనియు, కొండొకచో 'చుండిస్థలగ్రామణి', 'చుండిస్థలకరణచంద్ర' అనియుఁ బేర్కొన్నాఁడు. 'చుండి' నెల్లూరుమండలమున నెల్లూరుపురమునకుఁ జెంతనున్న యొక చిన్నసంస్థానము. దీని నైదాఱుశతాబ్దములనుండి బ్రాహ్మణులుపరిపాలించినట్లు తెలియ

* ప్రబంధరత్నావళిపీఠిక — పే. 3.

రాదు. కావున కృతిపతి చుండిసంస్థానమున స్థలకరణముగ నుండి సంస్థానకార్యములను జక్కఁబెట్టుచు మంచి పలుకుబడి గలిగి పేరుగాంచి యుండవచ్చును.

కృతిరచనాకాలము

కవి తా నీప్రబంధమును శ్రీకృష్ణదేవరాయలకాలముననే రచియించి యాతని కేకారణముననో యంకితముసేయక యీ కాళనమంత్రికిఁ గృతి నొసంగినట్లు

"ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానపరమేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు చుండిపురపాలక, కాళనమంత్రిచంద్ర, ముఁ
గట్టిగఁ గృష్ణరాయజనకాంతున కీయక దాఁచినట్టి యా
రట్టడియైన యెల్లకవిరాజిత మల్హణకావ్యకన్యకన్."

అని చెప్పికొన్నాఁడు. ప్రబంధరత్నావళిని సంధానించుటకు సాధనములగు రెండుగ్రంథములలో నొకటియగు ప్రబంధరత్నాకరమునఁ బెదపాటి జగన్నాథకవి యీమల్హణచరిత్రమునందలి పద్యముల నుద్ధరించియుండుటచేతను, అం దాతఁడు చేర్చినకవులలో మాదయగారి మల్లయ, తెనాలిరామలింగయ యర్వాచీనులగుటచేతను, ఎల్లనార్యుఁ డిందుఁ గృష్ణదేవరాయలకుఁ బూర్వులు, సమకాలికులు నగు కవులనే వినుతిచేసియుండుటచే నీమ ఇది శ్రీ కృష్ణదేవరాయలకాలమున (క్రీ. శ. ౧౫౦౦ ప్రాంతముల) రచియింపఁబడినదని తేలుచున్నది.

ఎఱ్ఱనార్యుని యితరకృతి

ప్రబంధరత్నావళియందు 'కుమారనైషధము' నీతని కృత్యంతరముగఁ జేర్కొని యందలిపద్యములను గొన్నిటిని జగన్నాథకవి చేర్చినాఁడు. మలహణచరిత్రమున నెఱ్ఱన తాను 'సరసకవితాచతురుఁడ' ననిమాత్రము చెప్పికొనెను గాని యితరకృతిని రచియించినట్లు చెప్పలేదు. 'కుమారనైషధము' నందలి యీ పద్యము లిందలి పద్యములకంటెఁ బ్రౌఢములుగఁ జూపట్టుచున్నవి. ఆకృతిని దీనికిఁ దరువాత రచియించినాఁడేమో?

మలహణచరిత్రము

ఇందలి యితివృత్తము శివభక్తిమాహాత్మ్యప్రతిపాదకమయినది. కథానాయకుఁడు సుప్రఖ్యాత సంస్కృతకవియగు మలహణుఁడు. కథానాయిక పుష్పగంధియను వేశ్య. ఈకథ పాల్కురికి సోమనాథకృత మగు పండితారాధ్యచరిత్రమునఁ గలదు. అం దీవిధముగ నున్నది:

"శివభక్తుఁడు, కవివరుఁ డగు మలహణుఁడను నాతఁ డొక వేశ్యను ప్రేమించి దానిని గూడియుండెను. మాయలమ్మ యగు సానితల్లి వారిపొందున కిచ్చగింపక యూరనిఁ బడఁదిట్టి పోఁద్రోలి కూఁతు నొకమండలాధిపతికిం గూర్చెను. మలహణుఁడు వేశ్యావియోగమును భరింపఁజాలక, దానిని మఱలఁ బొందు మార్గమునుగానక మిగులఁ బొక్కుచు దాని పలుకులనైన విని కొంత మనశ్శాంతిని బడయవచ్చునని తలఁచి యొకచీకటిరేయిని

దాని కేళీమందిరద్వారమునొద్దకుఁబోయి నిలిచియుండెను. బ్రా
హ్మణుఁడట కానికనుఁ బొగులుచుండిన వేశ్య వెలుపలికి వచ్చి యాట
మలహాణు నునికి యెఱుఁగక పుక్కిలించి యుమిసెను. ఆ
యెంగిలినీ రక్తమువలె నిలిచియున్న మలహాణునిపైఁ బడెను.
ఇంతలో మిన్ను మోయు నావెలుఁగున నతనిఁ గుర్తించి యా
భోగముదాని నగచి చెంతకుఁబోయి కౌఁగిలించుకొని యాతని
సమాధానించెను. మఱియుఁ దను యిష్టార్థమును బడయ
శివునిఁ బ్రార్థింప నాతనిఁ బురికొల్పెను. అంత వారిరువురు
శివాలయమును జేరిరి. అచట వేశ్య మలహాణుని శివునాని
కౌఁగిలించి నిలిచియుండెను. అప్పుడు మలహాణుఁడు భక్తిమీఱ
'కాంతాకనప్రపదయా' అని ప్రారంభించి యిప్పదినాలుగు శ్లోక
ములతో శివుని స్తోత్రముచేసెను. శివుఁడు మెచ్చి యాయిరు
వురకును, వేశ్యమాతకును శివలోకము ననుగ్రహించెను."

సోమనాథుఁడే కృతిని యిట్లు మార్చి పెంచి ప్రబంధముగా
రచియించియుండవచ్చును. మఱియును నింగు జాతి నీతిగల వేశ్యల
పొందువలన నోనికలుగదనుటకు దృష్టాంతముగాఁ జెప్పిన
శ్వాసునికథయుఁ బండితారాధ్యచరిత్ర (ద్వితీయప్రకరణము)
యందున్నదియే. అదియును నిట గొంత మార్పునుగాంచి వెలసినది.

ఇది శివభక్తిప్రధాన మగు గ్రంథ మయినను నాయికా
నాయకుల విప్రలంభసంభోగశృంగారము లంగములై యింపద
ముగఁ బెంపొందినవి. వేశ్యలమాయలు, నలపుకత్తెలు పురుషు
లను వలలలో వైచికొను నుపాయములు చమత్కారముగ

వర్ణితములైనవి. ధనదత్తుని (కోమటిసెట్టి) మాటలు, చేష్టితములు నవ్వును గొల్పుచుండును. ఆయాయిపట్టుల నాయాయి విషయములంగూర్చినవర్ణనము లిందు స్వభావోచితములుగ నలరారుచున్నవి. కవితావైభవమున నీగ్రంథ మాంధ్రభోజుఁడగు కృష్ణరాయలకాలమున వెలసిన యితర రసప్రబంధములకుఁ దీసిపోవక సహృదయహృదయంగమముగ నున్నవి. 'తినఁబోవుచు రుచులన్నవేల?' సహృదయు లాస్వాదింపనున్న యీ రసవత్ప్రబంధ మాధుర్యమునుగూర్చి యిట హెచ్చుగ నుప్పటింపఁ బనిలేదు.

మాకు లభించిన మాతృక యొక్కటియే యగుటచేతను, అదియును శిథిలమై, దోషభూయిష్ఠమై యుండుటచేతను ఈ గ్రంథము నింతకంటె నిర్దుష్టముగ ముద్రింపఁజాలమికి మమ్ము మన్నింపఁ బండితుల వేఁడెదము. చివికి చెదలుపాలగుచున్న ప్రాచీనప్రబంధరత్నముల నుద్ధరించి యిట్లు సుందరముగఁ బ్రకటించుటకుఁ బూనుకొన్న మా కాంధ్రలోకము సాదరభావముతోఁ బాసటయై ముమ్ముందు నితోధికభాషాసేవకు మమ్ముఁ బురికొల్పుఁగాక యని విశ్వసించుచున్నాము.

మాకుఁ గోరినవెంటనే తమకడనున్న మాతృకను బంపిన కోవని గ్రామనివాసులు శ్రీ శ్రీపతి పండితారాధ్యుల శరభసాళ్వఅయ్యవార్లుంగారికిఁ గృతజ్ఞతాంజలులనర్పించుచున్నాము.

ప్రభవ జ్యేష్ఠ శుద్ధ
పూర్ణిమా
సౌమ్యవారము.

గంటి సూర్యనారాయణశాస్త్రి,
సంపాదకుఁడు.

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

ప్రథమాశ్వాసము

శ్రీ లలితంబు సానునయ
  శీతగుణంబును జారుపాదశే
ఖాలసనంబుఁ జన్నుఁగవ
  గట్టితనంబు నితంబశోభయుఁ
బోలును గౌరి తండ్రిబడిఁ
  బుట్టినదంచు హసించు శంభుఁ జే
వేళను జుండి కాళునకు
  వేడుక నీవుతఁ గామితార్థముల్.

ఉ. శ్రీరమణీమనోహరుఁ డ
  శేషసుర స్తవనీయమూర్తి శృం
గారరసాధినాయకుఁడు
  కామినులం బదియాఱువేల ని

చ్చారతి నేలుకృష్ణుఁ డని
శంబు సుఖాఢ్యునిఁ జేయుఁ గామినీ
మారునిఁ జుండిరామయకు
మారునిఁ గాళనమంత్రి శేఖరున్.

ఉ. "అంబుజసూతి, నీవు భువ
నావలిఁ బ్రోడవు నాదు వీణ భా
వంబున నాలపించు"మని
వాణి హసం బొనరింపఁ బోలు ని
త్యంబును సామగానముల
నభ్యసనం బొనరించుధాత నె
య్యంబునఁ జుండికాళనఁ జి
రాయురుపేతునిఁ జేయుఁ గావుతన్.

ఉ. నిండి మహామునీశ్వరులు
నిర్జరకోటులుఁ జూచుచుండఁగాఁ
దుండమునందు నందుకొని
తోరపుఁ బండులుఁ బిండివంటలున్
దండిగఁదించు మించి తలి
దండ్రులకున్ బ్రమదంబుఁ జేయు వే

దండముఖుండు చుండిపుర
ధామునిఁ గాళన ధన్యుఁ జేయుతన్.

సీ. దంతకాంతినితాంతధాళధళ్యములైన
ధౌతవస్త్రములు ముత్యాలయుండ్లు
కలశాబ్ధిఁ బుట్టి పుష్కరమునఁ జూపట్టు
మొలకచుక్కలఱేఁడు మొగలిఱేకు
వేదశాస్త్రపురాణవిద్యల కొరగల్లు
వలచేతఁ బాలుపారు కలికిచిలుక
అతులితరత్నకీలిత భాసురంబైన
బంగారుకిన్నెర పలుకుఁదోడు
ప్రణవవర్ణంబు దానుండు భద్రపీఠి
గాఁగ నింపారు నజురాణి కమలపాణి
వాణి కృపసేయు నెపుడు వాగ్వైభవంబు
నెలమితోఁ జుండికాళమంత్రీశ్వరునకు.

సీ. కలశాంబురాశిలోపలఁ బుట్టి యేదేవి
వాసుదేవుని రాణివాసమయ్యె
వనజాక్షు మెప్పించి వక్షస్స్థలంబున
నేదేవి నెలకొని మోదమందె

లోకమాత యనంగ లోకత్రయంబునఁ
జెలఁగి యేదేవి ప్రసిద్ధయయ్యె
నఖిలసంపదలు నింద్రాదుల కేదేవి
కడకంటిచూపునఁ గలుగుచుండు
వికసితాంభోజ మేదేవి వీడుపట్టు
అట్టి శ్రీదేవి కరుణఁ జేపట్టి యొసఁగు
భాగ్య సౌభాగ్యవైభవప్రాభవములు
నెల్లపుడుఁ జుండికాళమంత్రీశ్వరునకు.

మ. తెలియంగా నట నీదుమస్తకమునం
దేకాదు భావింప నీ
నిలువెల్లన్ నటలంచు నాత్మవిభు నెం
తే నేర్పుతో నవ్వ నె
చ్చెలి కంఠాంతకుఁ గన్న నన్నఁ బ్రమద
శ్రీ నించు గౌరీవధూ
తిలకం బీవుతఁ జుండికాళునకుఁ బ్రీ
తిన్ భాగ్యసౌభాగ్యముల్.

ఉ. శంభుజటాటవీతటవి
శంకటసింధుతలప్రఘుంఘుమా

రంభవిజృంభితధ్వనిధు
    రంధరభూరితరప్రబంధవా
గ్గుంభుల నాత్మలోఁ దలఁతుఁ
    గూర్మిని మ్హాణ కాళిదాసులన్
దంభమయూరమాఘవర
    దండి ముఖాదిమసత్కవీంద్రులన్.

చ. వినుతు లొనర్తు నాంధ్రసుక
    విప్రభు నన్నయభట్టుఁ దిక్కయ
జ్వాను శివదేవు భాస్కరుని
    జక్కన నాచనసోము సర్వదే
వుని భవదూరు వేము నల
    పోతనఁ బిల్లలమఱ్ఱి వీరభ
ద్రుని శరభాంకు వీరకవి
    ధూర్జటిఁ గేతన భట్టబాణునిన్.

క. వెండియు నాదృతమతినై
నిండుమనంబునను దలఁతు నిఖిలధరిత్రీ
మండలవిశ్రుతకవితా
ఖండయశోనిధులఁ బేరుగల సత్కవులన్.

క. చెలరేగి యంతకంతకుఁ
జలమున వాఁదడవఁ గుకవి సత్కవి యగునే
యిలలోన నెంత బలిసినఁ
జెలఁగి వరాహంబు గంధసింధుర మగునే? ✓

వ. అని యిష్టదేవతాప్రార్థనంబును సత్కవికీర్త
నంబును గుకవినిరసనంబునుం జేసి నవరసభావ
బంధురంబుగా నొక్క ప్రబంధంబు రచియింపం
దలంచియున్న సమయంబున.

సీ. ఏమంత్రినునుఁజూడ్కి ధీమదాశ్రితదైన్య
తామిస్రమునకు నైందవకరాళి
ఏమంత్రియాజ్ఞప్తిసామంతసీమంతి
నుల కొప్పు విరుల కగ్గలపుగాలి
ఏమంత్రివితరణం బినసూనుఖేచర
ప్రకటదానప్రౌఢిఁ బరిభవించు
నేమంత్రికీర్తి శైలేంద్రకన్యాధీశు
కంఠహాలాహలాంకంబు గప్పు
నతఁడు నేపాళ కురునిషధాంగవంగ
గౌళగాంధారమగధకొంకణవిదేహ

న్నత మహాస్థానకవివర్ణనీయగుణుఁడు
చుండి రామయకాభుఁ డఖండయశుఁడు.

సీ. కనకాంబరముల శృంగారించి మించిన
మహనీయనవరత్నమంటపమున
ఘనసారచందనకమనీయవాసన
లఖిలదిక్కులయందు నలమికొనఁగఁ
గవిగురుశేషవాక్కాంతాధిపులఁ బోలు
సత్కవీశ్వరులు పార్శ్వములఁ జెలఁగఁ
దుంబురునారదాదుల గొల్వఁజాలినఁ
గాయకు లగ్రభాగముల మెఱయఁ
కనకనవనవమాణిక్యఘటితభూష
ణావళుల కాంతి సభికుల నావహింపఁ
గొలువు కొలువయి సాహిత్యగోష్ఠిఁ దగిలి
సన్నుతోదారుఁ డావేళ నన్నుఁ జూచి.

క. "శివభక్తినిధివి మంత్రివి
కవితాభిజ్ఞుఁడవు నిత్యకారుణ్యమహో
త్సవుఁడవు కౌండిన్యకులో
ద్భవుఁడవుఁ గదుఁ గూర్చినట్టి బంధుఁడ వనఘా!

ఉ. పాటిగలట్టి మేటి యెడ
పాటిపురాధిప, మెజ్జనార్య, నీ
సాటిగఁ జెప్పినట్టి కృతి
సాటువమై విలసిల్లుఁగా కిటుల్
జాటుచు హీనమానవుల
చాటునమాటున న్వ్యర్థకూటకా
ర్భాటకథల్ వినంగ నగు
బాటగుఁగాక రుచింపనేర్చునే?

క. మలహారుభక్తులలోపలఁ
బొలుపుగ నుతికెక్కి జగతిఁ బూజ్యుండగు నా
మలహణుకథ నాపేరిటఁ
జెలువుగ నంకితముచేసి చెప్పఁగవలయున్.

చ. అనుచుఁ బసిండికోరఁ బ్రియ
మారఁగఁ గప్రపువీడియంబు గాం
చనమణిగంధసార ఘన
సారవిభూషణవస్త్రసంపదన్
దనిపిన నాత్మలోపల ము
దంబు వహించుచు నాప్రధాన చం

ద్రుసకును భక్తితోడఁ గృతి
నూత్నగతిన్ సృజియింపఁ బూనితిన్.

ఉ. ఇట్టిమహాప్రధానపర
మేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి మేలు చుండిపుర
పాలక, కాళనమంత్రిచంద్ర, ముక్
కట్టిగఁ గృష్ణరాయజన
కాంతున కీయక దాఁచినట్టి యా
రట్టడియైన యెఱ్ఱకవి
రాజిత మల్హాణకావ్యకన్యకన్.

ఉ. ఇమ్మహిఁ గల్గుమంత్రుల న
నేకులఁ జూచితి మేము వారు మో
దమ్మున నిచ్చినట్టి ధన
ధాన్యయుతంబగు దొడ్డయీవియుఁ
సమ్మతితోడ నీవొసఁగు
సారపుఁ గప్రపువీడియంబు తు
ల్యమ్మగుఁ జుండిపాలన ద
యాకర, కాళన మంత్రిశేఖరా!

ఉ. ధన్యతఁ జుండికాళ్వయ, యు
దారయశోంబుగన నిన్నెకాని నే
నన్య మెఱుంగనంచుఁ గల
శాంబుధిఁ దానముఁ జేసి రాజమూ
ర్ధన్యులముందటన్ దగఁ బ్ర
తాపశిఖిం ధరియించి భోగిరా
జన్యశిరంబుఁ బట్టి జల
శాయిపదంబులు ముట్టి మేల్గనన్.

సీ. తనసముద్ధతకీర్తి దశదిశావిశ్రాంత
దంతిదంతములతోఁ ద్రస్తరింపఁ
దనమనోహరమూర్తి తరుణతాహంకార
మానినీజనముల మరులు గొల్పఁ
దనదానవిస్ఫూర్తి ధనరాజసంతాన
చింతామణిశ్రేణి సిగ్గుపఱుపఁ
దనవాగ్విలాసంబు దందశూకాధీశ
దేవేంద్రగురువుల నేవగింపఁ
బరగు సురసరిదురుతరబహుతరంగ
నివహఘుమఘుమరవసమనినదసుకవి
ఫణితవరగుణమణిగణాభరణశాలి
చుండిరామయకాళఁ డఖండయశుఁడు.

ఉ. చెంపల గంధముల్ మెఱుఁగుఁ
జెక్కుల నొత్తిన మన్మథాంకపుం
గెంపులు వీటికావిహిత
కృత్రిమరాగము కంటి యెఱ్ఱలుల్
మంపుగొనంగఁ గ్రుమ్మఱు కు
మంత్రుల ఁజూచిన రోఁతమానుని
ష్కంపనుఁ జండిరామవిభు
కాళనఁ జూచినయర్థికోటికిన్.

సీ. సంపూర్ణచంద్రుఁ డీసరసుఁడు కాళన
వివరింప రోహిణి విస్సమాంబ
కందర్పుఁడయ్యె నీకాళనామాత్యుండు
విశ్రుతరతిదేవి విస్సమాంబ
గంగాకలాపుఁ డీకాళనామాత్యుండు
వినుతపార్వతిదేవి విస్సమాంబ
కలశాంబురాశి యీకాళనామాత్యుండు
విమలభాగీరథి విస్సమాంబ
యవని ననుకూలదాంపత్య మగునటంచు
నఖిలజనములు వినుతింప నతులమహిమ

మంత్రి రామయ కాళనామాత్యచంద్రుఁ
డనఘు విస్సాంబ నుద్వాహమయ్యె నెలమి.

సీ. పరకాంతఁ జూడఁడు పైత్రోవఁ జూచెనా
వర్ణించు మఱి కానివానిగాను
తఱచు మాటాడఁడు తగుచోటనాడెనా
యబ్రహ్మపదము శిలాక్షరంబు
తర మెఱుంగక యీఁడు తగ మెచ్చియిచ్చెనా
చాలు నర్థికి జన్మజన్మములకు
మనసీక నిల్పఁడు మది నిచ్చి నిల్పెనా
యది విభీషణుపట్ట మచ్యుతంబు
రక్ష రాష్ట్రమునకును శ్రీరామరక్ష
యాజ్ఞ సుగ్రీవునాజ్ఞగా నడఁచె రిపులఁ
బుణ్యవంతుండు సద్గుణభూషణుండు
చుండిరామయకాళఁ డఖండయశుఁడు.

షష్ఠ్యంతములు

క. ఈదృశగుణజలరాశికి
శ్రీదేవీవరతనూజ శృంగారునకుఁ

భూదానభార్గవునకును
మా దేవీవరవిభూతిమహిమాఢ్యునకున్.

క. బంధురవిక్రమశాలికి
సింధుగభీరునకు శేముషీధిషణునకున్
బంధుప్రియునకు నీతియు
గంధరునకు శంభుభక్తికలితాత్మునకున్.

క. యోధాగ్రేసరునకు నుత
రాధేయసమానదాన రసికాగ్రణికిన్
భూధరరిపువిభవునకు న
సాధారణ ధైర్యశౌర్యసద్గుణమణికిన్.

క. అద్రీంద్రధైర్యునకు స్వా
మిద్రోహరగండనవసమీరబలునకున్
రుద్రాక్షభూతిభూషణ
ముద్రాంకునకున్ ప్రధానమూర్ధన్యునకున్.

క. దుస్సంగదూరునకును న
భస్సింధుసమానకీర్తిభరితాంకునకున్
నిస్సీమభూప్రదాతకు
విస్సంబాధవున కఖిలవిద్యానిధికిన్.

క. శ్రీమంతున కఖిలకళా
ధామునకును గీర్తినిధికి ధర్మాత్మునకున్
సోమాంబాతనయునకు మ
హామహునకుఁ జుండికాళయామాత్యునకున్.

వ. అభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధిగా నా యొనర్పం
బూనిన మల్లణచరితం బను మహాప్రబంధ
మునకుఁ గథాక్రమం బెట్టిదనిన:

సీ. కువలయకమలాభినవమనోజ్ఞం బయ్యు
బంకజీవనపరిప్లవము గాక
ఘనసారపున్నాగకమనీయ మయ్యును
కితవదుష్కానకసంయుతము గాక
సాధుదానప్రౌఢిమాధవం బయ్యును
విశ్రుతఖరసమన్వితము గాక
రాజితోత్తమజాతిరత్నాంకితంబయ్యు
శృంగారకూటదూషితము గాక
వరసరోవరచయమును వనచయమును
నృపచయంబును దివ్యమంటపచయంబు
నెలమిఁ దనుబోలెననఁ బొగడ్తలు వహించె
భువనసారంబు కల్యాణపురవరంబు.

గీ. కలితకైవల్యకల్యాణకటకమనఁగఁ
గామితార్థైకకల్యాణకటకమనఁగఁ
గమలసదనాంఘ్రికల్యాణకటకమనఁగ
ఘనతగాంచెను కల్యాణకటక మపుడు.

చ. గములుగఁ బద్మరాగములఁ
గమ్రమరీచులు చౌకళింపఁగాఁ
గమలవనంబు లెన్నఁడు వి
కాసముఁ గుందవు వజ్రమౌక్తికా
సమరుచిచంద్రికల్ గుముద
షండములున్ గసుగందకుండు నాఁ
గొమరగుదివ్యరత్నమయ
గోపురవైభవ మెన్న నేటికిన్?

క. కురువిందవజ్రమయగో
పురదీప్తులవలనఁ బ్రొద్దు పోకల్ రాకల్
పరికింప నరిది యయ్యెను
సరసిజకైరవవికాససంపదఁ దెలియున్.

క. తలయెత్తి చూచినప్పుడు
తలవంచినయపుడుఁ దెలియు దైవతఫణిలో

కులవార్త లనఁగ వినుతికి
నలవియె పురికోటపాడవు నగడితలోఁతున్

క. దైవతమూర్తులు తేజో
వైవస్వతజనకు లేకవదనబ్రహ్మల్
పావనచారిత్రులు పుం
భావనరస్వతులు పురముబ్రాహ్మణులెల్లన్.

క. వారణవారణసత్త్వులు
శారద శారదవిలాస సమధికకీర్తుల్
మారుత మారుతవేగులు
మారనిభుల్ పురమురాకుమారకు లెల్లన్.

క. జలనిధి రోహణశైలము
మలయాద్రిన్ గనకశిఖరి మఱపించిరి యు
జ్జ్వలరత్నచందనశ్రీ
నలరెడు భువనైకవశ్యు లప్పురివైశ్యుల్.

క. బలభద్రులు శాత్రవనృప
దళ దళనోన్నిద్రు లమితదానమరుద్ద్రుల్
లలనాభద్రులు కలఁగని
యలఘుసముద్రులు సముద్రశూద్రకులెల్లన్.

క. సటలాడింతురు సింహముఁ
జెటపెట బెబ్బులులపండ్లు పెఱుకుదురు మహో
త్కటదంతిఁ గూలఁద్రోతురు
పటుసమరోద్భటులు వీరభటు లవ్వీటన్.

క. పిడికిట నడఁగెడు నడుములు,
నడిఁగౌఁగిలిఁగొనని గుబ్బచన్నులు, చేరల్
గడచు తెలిగన్ను లప్పురి
పడఁతులకుం గాక కలదె పడఁతుల కెందున్.

క. గళదండతుండగండ
స్థలదృఙ్మదకాండ భద్రదంతులు చెలఁగుఁ
బలువిడి సెలయూటలతో
నలరెడు నలకొండ లనఁగ నప్పురిలోనన్.

క. వరజవసంపద నప్పురి
తురగంబులఁ బోలలేని తుందుడుకున నీ
ధర నడువనోడి యప్పుడు
నరుగు నభంబున వితేజులై రవితేజుల్.

క. మోపులు గైకొని యమృతపుఁ
దీవుల కెడఁబడిన తరఁగతెఱఁ గంభోధుల్

తేపులు మాపులు నప్పురి
వాపుల చలిగాడ్పులాని వాపుల వదలున్.

వ. మఱియు నప్పురంబు సత్యలోకంబునుంబోలెఁ జతురాననాధిష్ఠితంబై, వైకుంఠపురంబునుం బోలెఁ బురుషోత్తమావాసంబై, కైలాసంబునుంబోలె సర్వజ్ఞాభిరామంబై, అమరావతియునుంబోలె మఘవద్విజితంబై, అలకాపురంబునుంబోలె ధనదవిలసితంబై, నక్షత్రగ్రహమండలంబునుబోలెఁ గళానిధిశోభితంబై, వియన్నదియునుంబోలె లక్ష్మీసముదయంబై, మాతంగవిరహితంబయ్యు మదమాతంగయుక్తంబై, భోగిదూరంబయ్యు ననేకభోగిభూషితంబై, అస్త్రపాతంబు పురాణపఠనశ్రవణవేళయంద, చేలచలనంబు ధ్వజంబులయంద, పరవశత్వంబు రతిసమయంబులయంద, దీర్ఘనిశ్శ్వాసంబు పారయోగులయంద, అన్యోన్యసంఘర్షణంబు యువతీస్తనంబులయంద, పాణిగ్రహణంబు వివాహంబులయందకాని తనయందుఁ బొనరవనంజాలి చక్కఁదనంబుకుఁ

జక్కు్టినియు, మగతనంబులకు మగంటిమియు, సంపదల కింపును, యశంబునకు వశంబును, సౌఖ్యంబులకు సౌఖ్యంబును, విద్యలకు నాద్యంబును, విశ్వాసంబున కాదికారణంబును నగు నప్పురవరంబున:—

సీ. యజ్ఞదత్తుండను నవనీసురోత్తముం
డఖిలవేదంబుల నభ్యసించి
నవరసజ్ఞాతయై నవకళానిపుణుండై
సకలదేశంబులు సంచరించి
ధనరత్నవస్త్రవాహనతతు లొనగూర్చి
భాగ్యసౌభాగ్యవైభవము లెసంగ
వనజలోచనం బుణ్యవతియను సాధ్విని
బరిణయంబై నిజబంధుజనము
నాప్తవర్గంబు ముదమంది యభినుతింప
నతిథిపూజలు సేయుచు నాగమోక్త
క్రతువు లొనరించి పెద్దల కరుణ గాంచి
నిండు వేడుక దళుకొత్త నుండియుతండు.

క. నరకాంబుధిం బడి మునింగెడు
పురుషునకుం దెప్పగాదె పుత్త్రకుం డిలం "బు

న్నరకాత్త్రాయతి" యనియెడు
పరమశ్రుతి దలఁపనైతి భావములోనన్.

క. సంతానము ఇహపరమును
సంతానము పుణ్యలోకసాధన మరయన్
సంతానము నిలహేతువు
సంతానము లేనివాని జన్మంబేలా?

క. సుతుఁ డుదయించినమాత్రనె
పితరుల దుర్గతులుదొలఁగుఁ బెరుఁగుచు మరి య
సుతుఁ డెంత చల్లనుండినఁ
బితరుల కతితృప్తిసేయుఁ బృథుతరలీలన్.

క. పితరులసుగతికి మూలము
సుతుఁడ 'యపుత్రస్య నాస్తిసుగతి' యనంగా
లతికామూలన్యాయము
పితరులకును సుతున కండ్రు పేర్కొని ఘనుల్

సీ. వరరత్నధనధాన్య వస్త్రసమృద్ధైక
సీమలు గలిగిన నేమిఫలము?
మణిహేమమయకుడ్యమంటప కమనీయ
ధామముల్ గలిగిన నేమిఫలము?

శ్యాలకజామాతృసఖిమిత్ర బాంధవ
స్తోమంబుగలిగిన నేమిఫలము ?
చామరాందోళికాఛత్ర సైంధవరథ
సామజంబులు గల్గ నేమిఫలము ?
ఘోరసంసారసాగరపారనిబిడ
మధ్య నిర్మగ్నులైనట్టి మానవులకు
సకట దరిఁజేర్పఁ దెప్ప యైనట్టిసుతుఁడు
గలుగకుండిన నెంతటిఘనున కైన.

మ. అని యూహించుచు నమ్మహీసురుఁడుచిం
తాయత్తవృత్తి న్నతా
ననుఁడై పుణ్యవతీవధూతిలకముం
దానుఁ నిజాంతర్గృహం
బునఁ గమ్మాయకభోజ్యవస్తువితతుల్
భుంజింపగానీక యి
చ్ఛనజస్రంబును వత్సకాంక్షలను బ
శ్చాత్తాప సంయుక్తుఁడై.

మ. ఉపవాసంబులు సత్యధర్మమహితో
ద్యోగాదికృత్యంబులుఁ

జపముల్ విప్రకుటుంబభోజనములున్
శాంతుల్ పయస్సత్రముల్
తపముల్ దైవతపూజనక్రియలు తీ
ర్థస్నానముల్ దానముల్
విపరీతప్రతిబంధమోక్షణవిధుల్
వేమాఱుఁ గావించుచున్.

సీ. బహువిధస్తోత్రముల్ పఠియింపఁ బఠియింపఁ
బాలుపఱి నోళ్లెల్లఁ బొరట వోయె
మొగి వేల్పులకుఁ జాఁగిమ్రొక్కంగ మ్రొక్కంగ
బొప్పికట్టె నొసళ్లెల్లఁ బాగసుగట్టె
ధరఁ బ్రదక్షిణములు దిరుగంగఁదిరుగంగ
నెల్ల వెంటలను గాళ్లీచవోయె
విధులకై ధనములు వెచ్చింపవెచ్చింపఁ
జెలువేది జేయెల్ల జెరటయయ్యెఁ
బూని యుపవాసములచేతఁ బొగిలిపొగిలి
కోలుకొనలేక యొడలెల్లఁ గ్రుస్సిడస్సి
చాలు నన్నింట డెందము చల్లనయ్యె
నింక నేమిటఁ దోడెసఁ గెట్టుమనుడు?

గీ. సురభిపొదుగున దుగ్ధముల్ దొరకుఁగాక
తవిలి యున్న యజాగళస్తనము లొడియ
నీశ్వరేశ్వరుకృపఁ గోర్కు లెసఁగుఁ గాక
యితరకృత్యంబులం దెల్ల నేల కలుగు?

వ. అని తనవృత్తాంతం బాధర్మపత్ని కెఱుంగఁ
జెప్పి తా నొక్కరుండ పురంబు వెలువడి వచ్చి
వచ్చి యఖిలజనానందమయి యవసరంబుల
నుత్ఫుల్ల మల్లికా వకుళ కేతకీ కుటజ పాటలీ
పున్నాగ పరిమళామోద పరిహృత పరిశ్రమ
పథికజనానుమోదంబును, విచ్ఛిన్న స్వచ్ఛ
గుళుచ్ఛ నిష్యూతమరందబిందు ధారానందిత
తుందిలనటదిందిందిరమాలికాసందోహ క్రియా
ఝుంకారంబును, ఉన్మదశుకశారికా కేకికలరవ
కలకంఠకోమలతరంగితమేదురనాద మాధురీ
ధురీణతామానంబును, బిసగ్రసనకౌతుకకల
హంస సంకుల క్రేంకారగుంభితవిచరత్కిన్నర
మిథునమధురగానంబును, సహకారకదళీపనస
ఖర్జూరద్రాక్షానారికేళబిల్వజంబీరమాతులుంగ
ఫలసమిత్కుశాయాత మునికుమారనిరంతరం

బును నగు వనాంతరంబున నొక్క వటవిటపి
చ్ఛాయం దపం బున్న కపింజలమహాముని
యాశ్రమంబుఁ జేరంజని.

సీ. తుండముల్ నిమురు భేరుండముల్ శరభంబుఁ
బాము భేకములకు బాముఁగడపు
నాగముల్ హరుల పన్నాగముల్ గనిమెచ్చు
ముంగి రమ్మను ఫణి ముంగిటికిని
పులిపాలఁ ద్రావించు బులిపాల మ్మృగిపిల్ల
పిల్లితో నెలుక దంపిల్లియాడు
తోడేలునకు మేఁత తోడేలు చెంబోతు
పులుగువెట్టును డేగ పులుగునకును
కారుపోతుఁగని యాడు కారుహయము
కొండగాఁ జూచుఁ గీశంబు కొండగొఱియ
పికముపన్నదు కాకంబు పికముతోడ
జాతివైరంబు లుడిగి తజ్జాతి నిట్టు
లెనసి కూడుండు ప్రాణు లమ్మునియునికిని.

వ. ఇట్లున్న యమ్మునితపోమహిమకు నిచ్చమెచ్చు
చుఁ జేరంజని సాష్టాంగదండప్రణామంబు లా

చరించినం జూచి యమ్మునీంద్రుం డతనిరాక మానంబున నెఱింగి నీమనోరథంబు సఫలంబ య్యెడు నిక్కడఁ దపంబాచరింపుమని యను జ్ఞయిచ్చిన నయ్యజ్ఞదత్తుండును దదుపదిష్టమా ర్గంబునఁ దపస్సాధనంబులొనగూర్చుకొని యం దంబున నపరనందీశ్వరుహృదయారవిందంబు నఁ బొందుపఱిచి ఫలాహారపర్ణాహారపవనా హార పరిహృతాహారుండై పరమతపోనిష్ఠ వాటించుచున్న సమయంబున నప్పరమేశ్వ రుండు ప్రసన్నుండైనం బ్రణమిల్లి యిట్లనియె.

సీ. కరిముఖజనకాయ కనకాద్రిచాపాయ
మరుసంహారాయ నమశ్శివాయ
కుండలికటకాయ గోరాజవాహాయ
మాధవాస్త్రాయ నమశ్శివాయ
శైలజాధీశాయ సనకాదివంద్యాయ
మధుపాంతకాయ నమశ్శివాయ
సోమార్కనేత్రాయ సురనదీజూటాయ
మంత్రభూపాయ నమశ్శివాయ

భక్తపరతంత్రహృదయాయ భవహరాయ
మాతృకావేష్టితాయ నమశ్శివాయ
సకలలోకాధినాథాయ శాశ్వతాయ
తే నమోస్తు మహాదేవ దేవ" యనిన.

మత్తకోకిలము :

"భూసురోత్తమ, యాత్మ మెచ్చితి
పుత్త్రు నీ కిదె యిచ్చితిన్
వాసవాదులు సన్నుతించెడు
వాని మత్ప్రియభక్తునిన్
రాసికెక్కు కులైకభూషణు
రమ్యకీర్తివిరాజితున్
ధీసమున్నతు సత్కళానిధి
దివ్యతేజు గుణాకరున్."

వ. అని సర్వేశ్వరుండు సంతానలబ్ధికై యొక్క సంతానఫలంబు దయచేసినఁ బుచ్చుకొని కపింజలమహామునియనుమతంబునఁ బురంబున కరుగుదెంచి తనధర్మపత్నియైన పుణ్యవతికి నొసంగె నంతఁ గ్రమక్రమంబున.

సీ. పసిఁడిపుత్తడికిని బల్వాంబుమరువుగా ✓Important
నిలిపినగతి మేను పలుకఁబాఱె
కస్తూరి లాంఛనగా నిష్ఠ యమృతంపుఁ
గుంభద్వయంబనఁ గుచము లమరె
లలి దంపతులమోహలతికాంకురంబన
గరువపు నూగారు గానవచ్చె
తనయాభివృద్ధిచేతను లేమి యంతయు
బెడఁబాసెననఁగ నెన్నడుము వడఁకె
సుషమనంతానసౌఖ్యాబ్ధిఁ జొక్కి యాత్మ
నస్యముల రోయుగతి మది నరుచి వొడమెఁ
దనయ లావణ్యరసపూర్తిఁ దేల మనఁగ
నంగనకు గర్భసంపద యందమయ్యె. ✓

క. నవమాసంబులు నిండిన
యువతీమణి పుత్త్రుఁగాంచె నురుతరతేజు
భవకరుణామృతసాగర
భవవిగతకళంకకుముదబంధుఁడనంగన్.

✓ క. ఏలికవలెఁ జూడఁగవలె Important
బాలకు నై దేండ్లు, బంటువలెఁ బెంచుచుఁ దా

నేలగవలెఁ బదియేఁడులు
వాలఁగ నటమీఁద సఖునివలెఁ జూడఁదగున్.'

వ. అని యజ్ఞదత్తుండు పుత్త్రకునకు నుదయాది
కృత్యంబులు గావించి విద్యానిధియను బ్రాహ్మ
ణునొద్దఁ జదువంబెట్టిన నతండు.

సీ. అంగయుక్తంబుగా నామ్నాయములు రెండు
    బల్లిపాఠంబుగాఁ బరిచయించె
బ్రహ్మాండశైవాది బహుపురాణంబులు
    కరతలామలకంబుగా నెఱింగె
భాట్టవైశేషికప్రముఖశాస్త్రంబులు
    నవగతంబులుగాఁగ నభ్యసించె
శుకులవ్యాసాదిదేశికుల తత్త్వార్థముల్
    శోధించె నామూలచూడముగను
వాదవహ్నిజలస్తంభనాదు లరసె
నంజనాకర్షణక్రియ లలవిఁ గనియె
సరససంగీతసాహిత్యసరణిఁ దెలిసె
నఖిలవిద్యావిశారదుం డయ్యె నంత.

క. అన్నగరము వేశ్యాలిలో
నెన్నంగా నొక్కబోటి యిల నన్నింటన్
మిన్నక నడిసన్నది యది
చెన్నలరుచునుండు మదనసేన యనంగన్.

క. ఆయక్క యెన్నినోములు
పాయక కడునోచి కన్న బాలిక కంతుం
డేయక దాఁచిన మోహన
సాయకమనఁ బుష్పగంధి సన్నుతి గాంచెన్.

క. మొలకచను మొనలు చెలువపుఁ
గళికలు చరణాధరోష్ఠకరతలములు కెం
దలిరులు కురు లలికులముగఁ
గలమోహానలతిక పుష్పగంధి యనంగన్.

క. నిలుకలు మన్మథునమ్ముల
ములుకులు విటజనులధైర్యమూలంబులకున్
.........విరహుల
కళికలు ధరఁ బుష్పగంధికన్నులతళుకుల్.

క. కులమును గుణమును రూపును
గలిగిన బాలికకు విద్య గలిగిన యేనిన్

తలఁపఁగఁ బసిఁడికి వాసన
కలిమియుఁ జెఱకునకుఁ బండుఁగలుగుటగాదే?

వ. మదనసేన విద్యానిధియను నాచార్యునొద్దఁ
దనముద్దుపట్టిం జదువంబెట్టిన నయ్యాచా
ర్యుండును;

సీ. బాలిక కక్షరాభ్యాసంబు గావించి
వర్ణక్రమంబుల వరుసఁ దెలిపి
బహువిధస్తోత్రముల్ పాఠంబు గావించి
వివిధకావ్యంబుల వినికిఁ జెప్పి
శబ్దప్రపంచంబుజాడ యెఱింగించి
సంధిసమాసాదిసరణిఁ జూపి
నాటకాలంకారనైపుణి సూచించి
చిత్రాశుకవితాప్రసిద్ధి గరపి
యఖిలశాస్త్రపురాణేతిహాసమహిమఁ
బ్రోడఁగాఁ జేయుటయు నంతఁ బుష్పగంధి
మలహణుఁడుఁ దానుఁ గూడి సమ్మద మెలర్పఁ
జింతనలు సేయుచుండ్రు నిశ్చింతతోడ.

క. నరికిని జేసికిఁ జదువుచు
నిరువురుఁ గవగూడి తిరుగనేర్చిరి విద్యా
వరనీతి నాఁడు నాఁటికి
నరసైకజనానురాగసమ్మదలీలన్.

చ. పలుకయుఁ బుస్తకంబులును
బట్టుకొ యింటికిఁ బుష్పగంధి రా
మలవాణుతల్లి దండ్రులును
మచ్చిక రెట్టిగఁ గన్య వానితోఁ
జెలిమికి వచ్చె నంచు దయ
సేయుచు వారివచోనిగుంభనల్
పలుమరు నింపుతోఁ జెవుల
పండువుగా వినుచుండు రెంతయున్.

క. మలవాణునిం దమయింటికిఁ
బిలుచుకొ కొనిపోయి రత్నపీఠిక మీఁదన్
నిలిపి తగఁబుష్పగంధియు
నలరఁగ సద్భక్తిఁ జేయ ననుమోదించున్.

క. ఆలోనఁ బుష్పగంధిని
జాలకుఁడను నటుని యొద్ద సాముస కిడినన్

మేలైన నాట్యవిద్యయు
బాలిక తగనేర్చి రాజపాత్రం బయ్యెన్.

సీ. మొగవరి కట్టెడ మొనవుకోలాటంబు
చొక్కంపు మురువులు చిక్కణీలు
దరవుబారబడుజేసి బహుళరూపు
బంధురగీత ప్రబంధవితతి
వరుసపద్య దేశిబంగాళంబుకంచి
కొరుతికట్టెడబిందుకోటియకాడు
పరశరాముడు వీరభద్రుండుకల్యాణి
చౌ.........మెకతాళి శబ్దమాది
దేశిశుద్ధాంగములయందుఁదీగెబోఁడి
పటుతరంబుగ నిజపాదకటక యుగళి
కళలపాత్రమ్ములును బొమ్మలగుచు వ్రేలఁ
బూన్కి వహియింపఁ బొగడొందెఁ బుష్పగంధి.

గీ. సకియ రేపును మాపును సాముసేయు
పగలు రేయును జదువుపై బాళి నుండు
వెలయు సంగీతసాహిత్యవిద్యలందుఁ
గమలలోచన నిస్సీమగా నెఱింగె.

సీ. స్వరమండలంబును జంత్రంబు నొకవేళ
  నింపుమీఱంగ వాయించుచుండ్రు
కిన్నర, వీణెయుఁ గేలిమై నొకవేళ
  మ్రుట్టిచూతురు జగన్మోహనముగ
సొంపుగా దండెలు శ్రుతిఁగూర్చి యొకవేళ
  పదములుఁ జిందులుఁ బాడుకొండ్రు
గీతప్రబంధముల్ కేళిఁ జిక్కిణీ పంతు
  లనుకొందురొకవేళ మనము లలర
నార్యహ_త్తంబులును జూర్ణికావళియును
మఱ్ఱి వలరంగ రాణింతు రొక్కవేళ
మంజరులు ద్విపదలును సమంజసముగఁ
జదువుకొనుచుందు రొకవేళ సరసలీల.

వ. ఇట్లు మలహాణపుష్పగంధులు బాల్యస్నేహం
బునం గూడి చరియింప నెలప్రాయంబు
దోతెంచిన.

చ. ఒనపరిలాగు బాగు సుగు
  ణోన్నతి రూపు విలాసరేఖయుఁ
రసికత పెంపు విద్య చతు
  రత్వముఁ గాంతియు దివ్యతేజముఁ

బిసరుహాసూతి యాతనికిఁ
బేర్కొని మక్కువ నిచ్చెఁగాక నాఁ
బొసఁగునె మ్హాణుండు నృప
పూజితుఁడై నవయావనంబునన్.

సీ. రమణి చన్నులుచేసి రాలినరజముతోఁ
గమలసంభవుఁడు జక్కవలఁ జేసెఁ
జెలువ కొమ్ముడిచేసి చిందినకప్పున
మెఱసి విధాత తుమ్మెదలఁ జేసె
మగువకన్నులు చేసి మిగిలినతళుకుల
నలువ క్రొమ్మెఱుఁగుఁ దీగలను జేసె
సతినెమ్మొగముఁ జేసి జారిననునుకాంతిఁ
బరమేష్ఠి నిండుచందురునిఁ జేసె
పడఁతి తనువల్లిఁ జేసి త్రోవడినతావిఁ
గనకగర్భుండు పుష్పవాసనలఁ జేసెఁ
గాక లేకున్న నీసొంపు గలుగు టెట్లు?
కమలగంధులలోఁ బుష్పగంధి దనరె.

సీ. పటుమోహనస్ఫూర్తి పాలింద్లు పాలింద్లు
నుడురాజవైభవ మోము మోము

పంకజంబులతుదిపదములు పదములు
కొదమతేటులకును గురులు కురులు
పసగల కపురంపుఁబలుకులు పలుకులు
ముద్దుకెంజిగురాకుమోవి మోవి
పొగసు వెన్నెలసొంపునగవులు నగవులు
హరిమధ్యమనఁ గేళికౌను కౌను
మారుతూలికరీతిఁ జెన్నారు నారు
కంబువునకంటె మహిమ వెగ్గలము గలము
వజ్రములకును లేదు పల్వరుస వరుస
యనఁగ నుతికెక్కె రామ లోకాభిరామ.

వ. ఇట్లు మహాఘ్రాణపుష్పగంధులు సనయాసనారంభంబున.

సీ. శారదచంద్రుండు చంద్రికయునుబోలె
నలి నొక్కటొక్కటై చెలఁగిచెలఁగి
ప్రసవబాణుండును రతిదేవియునుబోలె
భేద మించుకలేక బెరసి బెరసి
యమరచందనము విద్రుమవల్లియునుబోలె
నన్యోన్యవైఖరి నడరి యడరి

వరవసంతుండును వనలక్ష్మియునుబోలె
భావంబు లేకమై పరగిపరగి
తోడునీడయుఁబోలెను దొరసిదొరసి
తనువు బ్రాణంబుఁబోలెను దనరి తనరి
లీలఁ గలనైన బెడబాయఁజాల రెండు
మలహణుఁడుఁ బుష్పగంధియు మరగి యెపుడు.

సీ. విద్యలు గని చొక్కి వేడుకఁ గొన్నాళ్లు
కొనియాడు వేడుకఁ గొన్నినాళ్లు
ఇహముఁ బరంబని యెంచును గొన్నాళ్లు
కూటువమేలనుఁ గొన్నినాళ్లు
ఇద్దఱివయసులు నీడను గొన్నాళ్లు
నన్నలుచూచును గొన్నినాళ్లు
వెడలుచో మాతులు విరుచును గొన్నాళ్లు
కూళపాలుండనుఁ గొన్నినాళ్లు
భూసురుండగు మలహణుఁ బుష్పగంధిఁ
గూడనిచ్చుట గాదనుఁ గొన్నినాళ్లు
మహితమాయాకళాధాన మదన సేన

... ...

వ. అంత నప్పురంబునంగల విటవిదూషక ప్రేష్య
నాగరికాదులు మాలహాణపుష్పగంధులయన్యో
న్యానురాగంబులు దలంచి యిట్లని వితర్కిం
చిరి తమలోన.

క. కూడం జదివినకతమునఁ
జేడియ కితనికిని గోర్కి చేకూరె నిఁకన్
ఓడన్ గట్టిన దూలముఁ
జాడ సుమీ చిత్తగతులు చర్చింపంగన్.

క. చిన్నప్పటిప్రేమంబును
గన్నతికపువిటునిమీఁదికాంక్షయు మనుజుల్
గన్నప్పటి చనుప్రేమయు
నెన్నఁగ మదిఁ బాయకుండు నింతుల కెందున్.

చ. చెదరనియట్టికోరికలు
జెందిలినొందనియట్టి వేడ్కయున్
వదలనియట్టి కాంక్షలును
వన్నె దొరంగనియట్టి సొంపులున్
గొదవపడనట్టి బాగులును
గొండికప్రాయమునందె కల్గి యా

మదవతిఁ బాయఁడెన్నఁడును
మల్లణుఁ డెంతటి భాగ్యవంతుఁడో?

సీ. కోర్కెమై దీనితోఁ గూడియుండగలేని
నరుఁడు దా నరుఁడె వానరుఁడుగాక
యేప్రొద్దు దీనితో నెనసియుండనిమేను
మేనౌనె మఱి దారుమేనుగాక
వెస దీనిపలుకులు వినలేనిచెవులు దాఁ
జెవులె చాటనముల చెవులు గాక
సరసంబుగా దీనియురముపైఁ జేర్చని
కరము దాఁ గరమె కక్కరముగాక
దీనియధరామృతముచవు లానలేని
జిహ్వ జిహ్వయె శూర్పంపు జిహ్వగాక
దీని గూడనిదినములు దినములౌనె
గణనకును దుర్దినంబులు గాక యనుచు. ✓

సీ. చిత్రోపధానవిచిత్రవితానాదు
లలవోకఁ గానుక లంపువారు
చీనిచీనాంబరశ్రేణు లూరకయని
యర్పించి మీవార మనెడువారు

ఘనసారచందనకస్తూరికాదులు
పోఁబోఁ గొనియిచ్చి పోవువారు
ఘనవజ్రతాటంక కాంచీకలాపంబు
లింద, కొమ్మని వేడ్కనిచ్చువారు
మధురఫలములుఁ బుష్పముల్ మక్కువలర
నూరకైనను గొనివచ్చి యొసఁగువారు
నైరి యప్పుష్పగంధివాహ్యాళిఁ జేసి
యఖిలజనములు మనముల హర్షమొదవ.

సీ. ముద్దియలావణ్యమునకు సంతోషించి
మెచ్చుచుఁ గ్రుక్కిళ్లు మ్రింగువారు
కనుకని చేఁ జిక్కి మనసు దీయఁగలేక
దినమును వెనువెంటఁ దిరుగువారు
పనుపు నెపంబున బాలఁ జేరఁగవచ్చి
వావిరి నరుసుకొ పోవువారు
శృంగారపద్యముల్ చెప్పించి తముదార
సారెసారెకు వినఁ జదువువారు
దూరమున నుండియైనను జేరవచ్చి
సొమ్ములును వన్నెసవురులు చూపువారు

పొలఁతిఁ దలపోసి యటమీఁదఁ బొగులువారు
నగుచునుండిరి మానవు లప్పురమున.

వ. అంత నమ్మదనసేన పరిజనంబులతోడ మల
హణుని వేదించి యిట్లనియె.

సీ. మొండితొత్తులమారి లండుబకంకంబు
    అంకెత సారంబు పెంకె గడుసు
పడుచు టక్కులదొంగ బడుగిడు ననుగంటి
    బైసికొక్కెర బొంత పచ్చిలంజె
కక్కురంబుల గాచి కసుమాల మిబ్బంది
    పీచి వాపేభ్యంబు వేరుపురుగు
ముక్కున్నసబ్బండు ముక్కిడి తాటకి
    ద్రిమ్మరి చాడియు దేశకూళ
వుల్లెదాల్పరి మతిగొట్టు ముల్లెవిడుపు
దాటదీపరి ఖోదుదిదాట్లగుళ్ల
దుక్కిపిట్ట పిసాసంబు దోమ తిండి
యితనిఁ బేర్కొని పలుమాట లెన్న నేల.

చ. ఎక్కడి బాపనయ్య, యితఁ
    డిక్కడ వచ్చుచున్నవాఁడు దా

నిక్కమె సాధుఁబోలి తన
నెయ్యముఁ దియ్యము చాలుఁజాలు నీ
చక్కటిఁ జేరనీయకుఁడు
జాడఁ జలింపగ నీతఁ డెంతయుఁ
వెక్కసమైన చేత లివి
విన్నను నామదిఁ గోపమయ్యెడున్.

వ. అనుటయు నమ్మాటలు మహాణపుష్పగంధు
లు విని తమలో నిట్లనిరి.

క. పురజనము లాడువార్తలు
పరిజనములు పోవుపోక బాంధవసఖసో
దరజననీవీక్షణములు
దరమిడి గుండియలవేఁడి తాఁకె యంతన్.

ఉ. ఎవ్వరిఁ గీడుపల్కితిమొ
యెవ్వరిఁ జూడఁగ నాడినారమో
యెవ్వరి దూఱుచేసితిమొ
యెవ్వరిమేలు సహింపమైతిమో
యెవ్వరి కగ్గొనర్చితిమొ
యెవ్వరి నెవ్వరిఁ బాపినారమో

యివ్విధి వట్టిరట్టు పడ
నెట్టుగఁ జేసె విధాత యక్కటా!

క. నోఁడిమలకుఁ గలవి లేనివి
గోఁడిమలుగట్టుచును జనులు కుడువనినోళ్లన్
గుడుపుచుఁ బోయెద రూరకె
ముడుగడలును జెరువుమూయమూఁకుడుగలదే!

చ. అనుజులుఁ దల్లిదండ్రులు ని
జాప్తులుఁ బౌరులు బంధుకోటులున్
బనివడి యేనిమిత్తమునఁ
బల్కెద రిందఱుఁగూడి వేడ్క నె
మ్మనమునఁ గల్గి సిగ్గువడి
మానితి మింతియకాక కల్గినన్
మనముల రట్టుచేసి యిఁక
మాన్పఁగఁ గర్తలె మెన్నిభంగులన్.

వ. అని యిరువురు నన్యోన్యానురాగసుఖంబులం
దనరుచుండి రంత నప్పురంబున.

మ. కరుణాంభోధి సమాన మానవిలస
త్కల్యాణ కల్యాణభూ
ధరధైర్యాస్పదచిత్త చిత్తజవసం
తస్వాంతభూరికృపా

కరసౌందర్యవిశేష శేషకటకా
కల్యాంఘ్రి పద్మార్చనా
పరమప్రీత్యభిరామ రామయతపః
ప్రాగల్భ్యలబ్ధోదయా!

క. డిండీరహార సురవే
దండసుధాకుందబృందధావళ్యయుతా
ఖండతరకీర్తి వైభవ
చుండిస్థలకరణచంద్ర శుభగుణసాంద్రా!

మాలిని:
సరసగుణసముద్రా సంతతౌదార్యముద్రా
గిరిశచరణభక్తా కీర్తికాంతానురక్తా
తరణిసదృశతేజా ధన్యవాగ్జాలభోజా
దురితచయవిదూరా ధూర్తశిక్షావిహారా!

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్ర, సోమయామాత్య
పుత్ర, సరసకవితాధుర్య, యెడపాటి యెఱ్ఱ
నార్య ప్రణీతంబైన మల్హాణచరిత్రంబను
మహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీః

శృంగార మల్హణచరిత్ర

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీమహిత వేద్యవాటిపు
రీమందిర భవ్యరూపరేఖాస్పద సౌ
త్రామసమ వియ్యమాంబా
కామిత సాంగత్య చుండికాళామాత్యా.

వ. అవధరింపుము.

క. ధనపాలుండను వైశ్యుని
తనయుఁడు ధనదత్తుఁ డపుడు తన చెలికానిఁ
బనిచెను బుష్పసుగంధికి
నొనరఁగఁ గన్నెరికమునకు నొడఁబరపింపన్.

క. నిలువెం డర్థం బడిగినఁ
గలఁగక యొడఁబడుము నాకుఁ గలవాఁడవయో

చెలికాఁడ, మెచ్చు నీకుఁ
గలదని నను మదనసేనకడకును నతఁడున్.

గీ. ఏఁగి పుష్పగంధి యిందీవరేక్షణ
చదువ నాడఁ బాడఁ జతుర యనఁగ
దగిలి చూడఁ బంపె ధనదత్తుఁ డనవుడు
మెరటు మాటలకును ముదముఁ బొంది.

సీ. అతని సన్మానించి యర్ఘాసనమునకుఁ
జేరంగ దీసి పైఁజేయివైచి
కర్పూరతాంబూల గంధపుష్పాదులు
నయమార నిచ్చి లేసగ వెలర్పఁ
దనముద్దుపట్టిముందటఁ బెట్టి యిబ్బాల
తగునయ్యా, ధనపాలతనయునికిని
నతనికిఁగాక యీయరవిందలోచన
యితరమానవులకు నేలనబ్బు
ననిన నిల్వోఁడర్థ మడిగిన నోడఁబడు
మనుచు నంపె నన్ను నతివ, యిపుడు
అడుగు మేమియర్థ? మతనికి నిమ్మేలు
వార్త వేగఁ జెప్పవలయు ననిన.

క. రాజా, రాజులుబ్రాఁతే
రాజులుధనపాలసుతుఁడు రాగుండు...వె
రాజు మగఁడైన నేలా
గాజుంగడియంబు కడమగలదే యెందున్?

క. చతురుఁడు ధనదత్తుఁడు గడు
నతఁడొసఁగెడు విడెమె చాలు నన్యము లేలా?
బ్రతికితి భాగ్యము సేసితి
నతివేగమె పొమ్ము తెమ్ము నల్లునిగారిఁ.

వ. అని మదనసేన యతని ధనదత్తుకడ కనిపి తన
ముగ్ధకూఁతుం దొడలపై నిడుకొని బుజ్జగించి
బుద్ధిగా నిట్లనియె.

క. వయసు గలనాఁడె యర్థము
నయమున నార్జింపవలయు నానాభంగిఁ
వయసుడుగ నుడుగు గడనయు
వయసే ధనమూలమంత్రు వారాంగనకున్. ✓

క. ఊరకపిలిచేమన్నను
రారెవ్వరు తలకు నరులురాఁ జూచిరమో
యూరయ నెంతటివారికి
గారవ మది దీనికంటెఁ గష్టముగలదే.

క. కోఁత్రల గీతల వెల్లల
రోఁతలకును మూలమగుచు రూపతి మిగులన్
బ్రాఁతిచెడు ముదిసెనేనియు
లేఁతప్పాడె లంజెయున్కి లెస్సైనయుండున్.

క. తలనరసిన ముదివిటులును
గులహీనులుఁ గుండగోళకులును గురూపుల్
కలిమిఁ గలవారలైనను
వెలయాండ్రను నెపుడుఁ బ్రోచు వేల్పులుగాకే.

క. బొజ్జలు పెరిఁగిన సెట్లు
నొజ్జల్లును దడిక ద్రోపు లొంటరికాండ్రున్
లజ్జయెఱుంగని విటులును
సజ్జకముగ వారసతులజన్మఫలంబుల్.

క. చక్కనివారలు జారులు
కక్కసమగువారు వన్నెకాండ్రున్ రసికుల్
చొక్కమగు రాకుమారులు
మిక్కిలి వెలయాండ్రపాలిమృత్యువు లరయన్.

క. రొక్కము ధనమీగలిగిన
మిక్కిలియుఁ గురూపినైన మెచ్చఁగవలయున్

తెక్కలియై ధనమీయని
యక్కాంతునినైనఁ గదియ నర్హంబగునే.

క. డెందం బేరికి నీయక
యందఱిఁ దనయాత్మలోన నడపుచు నయనా
నందంబుగ మెఱయఁగవలె
నందంబున వారకాంత లద్దము భంగిన్.

చ. బలపము లేఁతెనవ్వు, నును
బయ్యెద సన్నపుఁగావిచీర, ఖిం
చులుగొను జల్లిజంపునును
జూడ్కియె కన్నపుఁగత్తి, మోవి తీ
పలవడఁ జొక్కుచుఁ దగ పి
టావలి డెందముఁ గన్నపెట్టి యిం
పుల ధనమెల్లఁ దీసికొని
పోవలెఁ గామిని గండిదొంగయై.

క. మగవానిచిత్త మంతయు
నిగురొత్తఁగఁ జేసి వేఁటయిఱ్ఱియపోలెన్
దగిలింపక తాఁదగిలిన
మగు వెంతయుసొంపుచెడియమాన్యతనొందున్.

క. వలచుటకష్టమువనితల్
వలచుటపురుషునికిఁ గాక వారాంగనకున్
వలపు దగ దెన్నిభంగుల
వలచినయెడ విఱుగనేర్పవలెఁదరుణులకున్.

క. గరగరికలేనిపట్టులఁ
బరికింపుచుఁ గల్లకీఁబుభావించుచు మై
నెరసులు వెదకుచునుండెడి
పురుషునిపైఁగూర్మి వీటిఁ బోవదె సతికిన్.

సీ. పురుషుని నెచటికిఁ బోవంగనీయక
వింతచేఁతల గురివేయవలయు
నవనవసురతతాండవసౌఖ్యవార్ధిలో
ముంచి యింపులఁ బొదలించవలయుఁ
గలసినయప్పుడు వలచినయట్లుండి
యెనసి వేడుకఁ జిత్త మెఱుఁగవలయు
మందుమంత్రంబులు మాయలు ప్రతివన్ని
తెగువమై నవలీలఁ దిరుగవలయుఁ
గలసినప్పుడు చనవిచ్చి కలయవలయు
పాయునప్పుడు నిచ్చయు సేయవలయు

నయముఁ బ్రియమును దప్పకనడవవలయు
నమ్మికలుగాఁగఁ దగవులు నడపవలయు.

వ. అనియిట్లు మదనసేన తనకూతునకు బుద్ధి చెప్పుచునుండెనంత వసంతాగమం బేతెంచిన.

ఉ. వచ్చె వసంతుఁడంచుఁ బ్రియ
వార్త యొకింత యెఱుంగఁజెప్పినన్
మెచ్చి సమీరచారునకు
మెప్పుగ నవ్వనదేవతాంగనల్
మచ్చికఁగట్టునర్ఘము న
మర్పణచేసిరో యంచు భూజనం
బచ్చెరువందఁగాఁ దగుల
యాకులు దుల్లెఁ గ్రమక్రమంబునన్.

చ. లలితలతావగూహనము
లం బులకించినరీతిగప్పలున్
బలియుచుఁ బల్లవించె నటఁ
బల్లవముల్ తళుకొత్తి యొప్పమై
నలి సుమనస్స్థితుల్ గనిమె
నాసుమనస్స్థితిఁ జెంది యంతఁగో

౨౦ శ్రీ కృష్ణదేవరాయ ఆంధ్ర భాషానిలయము,
విభాగము ......(ప్ర). సంఖ్య ...

ర్క్యాలుఫలియించె నాఁగను ద
రుప్రకరంబు ఫలించె నెంతయున్.

సీ. సాలరసాలరసాలసాలంబులు
కోలకంకోలతక్కోలములును
చాంపేయచాంపేయచాంపేయనికరంబు
కేసరకేసరకేసరములు
మరువకమరువకమరువకానీకంబు
పాటలపాటలపాటలాళి
కురవకకురవకకురవకానీకంబు
కాంచనకాంచనకాంచనములు
చందనద్రుమచందనచందనములు
దారుదారుకసద్భద్రదారుసమితి
మాలతీకృతమాలతమాలవితతి
తాలహింతాలతాలలతాళికైక
వనము లింపారె భువనపావనము లగుచు.

చ. అలికలకంఠగానము శు
కారవగుంభితతాళమానముల్
కలరవహంస కేకిరవ
కాహళమర్దళతుండికాధ్వనుల్

చెలఁగఁగ గాద్భున రత్నము
    చేయఁగఁ బుష్పాదిరంగవల్లికల్
వాలిచిన నాట్యశాలలనఁ
    బొల్పగుఁ బూఁబొదరిండ్లు సొంపునన్.

వ. తదవసరంబున.

క. దండిగ మన్మథునగరికి
దండుగు లొడఁబరుపుం జెతల్లులెదొరలై
మెండుగ విఱుగఁగ వచ్చెను
బండుగదుర్వోటులు బండుబండుగ నంతన్.

సీ. అల్లువారలఁ దమయాఁడుబిడ్డల నొగిఁ
    బుట్టినిండ్లకును గొంపోవువారు
తైలాజ్యగుడదుగ్ధతండులానీకంబు
    నాశ్రితులిండ్లకు నంపువారు
హితభృత్యసఖబంధుసుత దారలనుగూడి
    యభ్యంగములుదీర్చి యలరువారు
దానధర్మపరోపకారానుబుద్ధిఁ
దవిలి భూసురసంసేవఁ దనరువారు

వరదుకూలవిభూషణావలి ధరించి
మెండుకొని వీథులందును మెలఁగువారు.

సీ. వెచ్చానకేమైన విస నియ్యఁబడియెడు
నని పుల్లదీగెల కలుగువిటులు
తొడవులు దొడఁగట్ట నెడలేక బెదరక
మెరుపుసొమ్ములు వెట్టి తిరుగువిటులు
పెడలఁ ద్రోపులుపడి వెస నేమియును లేక
చోరఁజోరవిద్యకుఁ జొచ్చువిటులు
నభిమతార్థము లిచ్చి యన్యోన్యలీలల
నువిదలఁ బెడఁబాయ కుండువిటులు
మాడలనిచూపి భ్రమయించి మతముఁ బన్ని
సుదతులకు రిత్తమాటలు చూపువిటులు
గణన కెక్కిన తత్పురాంగణమునందు
మెలఁగు చుండఁగఁగడువింత చెలువు దోఁచె.

వ. అంతనటయున్న మొరటుండును మదనసేన
వీడ్కొని సంభ్రమంబున.

క. చని వేగమె ధనదత్తునిఁ
గనుఁగొనుటయుఁజూచియతఁడు కాయయొపండో?

యున మొరటుండనియెను దాఁ
బనివినగా యాని యెప్పుడుఁ బండేకాదే.

వ. అనినఁ గౌఁగిలించి మెచ్చుమ్రింగుమీాయని యొక గొంటుపోక విడియం బతనికిం బెట్టి యిట్లనియె:

గీ. అత్త యేమియనియె నాపడు చేమనె
నీవు నేమియంటినిక్కువముగఁ
బౌరు లేమియనిరి పరికింప వారింటి
చేటు లేమియనిరి చెప్పుమనిన.

క. ధనదత్తుఁ డనినమాత్రనె
విని సంతసమందె నత్త వేడుకపడుచున్
గనుమూసియుండె సిగ్గునఁ
జనులకు బరిజనుల కాత్మ సమ్మతమయ్యెన్.

క. విను మేమిటి కాలస్యము
నినుఁ దెమ్మనె మపనసేన నేఁటిముహూర్తం
బునఁ బుష్పగంధి నిన్నును
నెనయఁగసమకూర్పమంచిదెంతయుననుచున్.

క. మున్నాదిసరకుజడ్డలు
గొన్నన్ లాభించుఁ బిదపఁ గొనఁ జేకురునే
యెన్నంగ నదియు నిటు లే
యెన్నైనను గలయ నిచ్చుటింతయు లెస్సన్.

వ. అని యిట్లుండ వెనుక నన్ను దూరం బని
లేదు మదనసేనప్రభావంబు సూచించెద నాక
ర్ణింపుము.

క. ఆతెఱవ యాగ్రహించిన
భూతంబులునొచ్చుఁజిచ్చుపొలయుఁగ వెఱచున్
జేతనసంభవమాయా
కౌతుకవిద్యావిభేదకారిణి యగుచున్.

సీ. నేలకు నింగికి నెఱయఁదాపలు వెట్టు
చెలరేఁగిరోఁకటఁ జిగురుఁగోయుఁ
గడు బట్టతలలు మోఁకాళ్లను ముడివేయుఁ
గొసరక వడగండ్ల గుళ్లుగట్టుఁ
బూన్కిమై నంగళ్లఁ బులిజున్ను లమ్మించు
నయమునఁ జట్రాత నారఁదీయు

నొండొండఁ గొండలు గుండుగాఁ దాఁకించు
వదలక నడురేయిఁ బగలు సేయు
రూఢి మెఱయంగ నిసుమునఁ ద్రాడుఁ బేను
లెక్కసేయక చుక్కల లెక్కపెట్టు
గాలిఁ నోడిఁగట్టు మంచుఁ గుంచాలఁ గొలుచు
మదనమాయాకళాధాన మదనసేన.

సీ. వెడవెడ వలపులు వెదచల్లి దొరలచే
నడియాలములు దీసి కడకుఁ దొలఁగు
ననుపువారలఁబట్టి పెనుబులుపై బట్టి
ధట్టించి నగరెక్కి ధనముఁదివియు
పెంపుడుగున్నల పెద్దశృంగారించి
వింతవారలఁగని వెఱ్ఱిగొలుపు
ధనికులకడ కేఁగి తనసొమ్ము వారొద్ద
బోయెనంచేమైనఁ బుణికికొనును
గోరి తనకును లోనైనవారినెల్ల
బనికిఁ బాటకు బంట్లకాబల్లిగట్టి
క్రొత్తవారలఁగనుఁగొన్న నెత్తుసేయు
మాటలనె తీయు ధనమెల్ల! మదనసేన.

వ. అని మొరటుండు చెప్పిన మాటకు నవ్వి ధన
దత్తుండు తన తెలంగు వినుమని యిట్లనియె.

సీ. దైవాలకును రిత్తదండాలు గిండాలు
గాని యెన్నఁడు నొకకాసు నీయఁ
గవిగాయకులు వచ్చి గణుతించి వేఁడిన
వదలిపోవుటె కాని పైక మియ్యఁ
జుట్టాలకును పట్టెసుద్దులు వుద్దులు
గాని యెన్నఁడును డగ్గరఁగనీయఁ
బైత్రోవవచ్చిన పరదేసియొర దేసి
మోసపుచ్చుటె కాని గాసమీయఁ
బట్టుకొని బందికాండ్రను బాధపెట్టఁ
బెంచులే చూప నొకబలుపీసమైన
బ్రహ్మరాక్షసిశాకిని బ్రతిదినంబుఁ
గూఁతలేకానిముద్దేఁడుకూడుపెట్ట.

సీ. మునుపు దొంగలకుఁబోయిన గొడ్డులే కాని
తగిలి బాపలకు గోదానమీయ
కొఱమాలి ముఱిగిన కూష్మాండములె కాని
దాక్షిణ్యమొదవంగ దానమీయ

పెనుదొట్టుపెసలు ముక్కినబియ్యమేకాని
యంగళ్ల నమ్మింతు ననువు లెఱఁగి
వడ్డికాసులు గూర్చి వడ్డి కవిమె యిచ్చి
పొరుగిండ్లవంకి నేప్రొద్దుఁ బోదు
ఈఁగకై బలి యెన్నఁడు నీయకుందు
పాముకై బలిపెట్టను బ్రతిభతోడఁ
గదిసి యెంగిలిచేతను గాకి నేయ
నెరయ నాజాడ నెవ్వఁడు నెఱుఁగరోయి!

క. విను మాటలె పచరింతును
ధన మప్పుగ నిత్తుఁ బిదపఁ దగులందీతుఁగా
ధనదత్తుగాని సేఁతలు
వినరా యెవ్వారు నీకు వింతయె మొరటా!

వ. అని నీవుపోయివచ్చినప్రయోజనంబులకుఁ బో
రానిపక్షంబైనఁ జూచుకొందమని నిజనివాసం
బునకుం జని యప్పుడఁతిం దలంచి నిలుకాల
నిలువ సహింపక డోలాయమానమానసుం
డై యప్పుడు.

గీ. బేరసారంబుమీఁదటి ప్రేమ లుడిగి
సెట్టిసానివిలాస మీక్షింప రోసి

నత్రసాలయ్యె ముద్దాడఁ జైఁచెడ చెయ్యె
వనితమీఁదటి హాళి నవైశ్వర్యవరుఁడు.

గీ. కాసు విడిచినఁ బ్రాణ మాకసముఁబట్టు
ముదితఁ బాడక ప్రాణంబు మున్నె పోవు
దెగువ నీ రెంటికిని నేడు తెరువు చెపుము
పాపి! లంజరికంబ! నీబంటుఁగావు.

సీ. చక్కిలింబులుగొన్ని చవిచూచు నందంద
మెల్లనె యనుఁగుగ్గిళ్లనమలు
చల్లగావలెనని చలిమిడి భక్షించు
నొకపాటుగాఁగఁ బానకముఁ ద్రాగు
నయనపోలయ్యకు నంజలి ఘటియించుఁ
దుంసితీర్థమునఁ గన్నులు దాలించు
తల గోడతోడుతఁ జాఁకించుకొనఁబోవు
పాపిదైవము, యని పండ్లుగొఱుకు
నడిచిపడుఁ బొత్తికడు పంతఁ బాఁడుచికొనును
మూర్ఛ నిద్రయు నాహారమును ద్యజించి
యున్నచో నుండ నైఁపక యొఱలియొఱలి
మొరటు, పోదమురమ్మను ముదితకడకు.

వ. ఇట్లు ధనదత్తుండు మనోజవ్యథ సైరింపలేక తన
నిజసఖుండైన మొరటుం బిలిచి యిట్లనియె.

క. పోకున్న మనసు నిల్వద
యీకుండిన లంజెపిలువ దేలా గిఁకఁ దా
నాకుంగల చెలికాఁడవు
చేకూరఁగ వేగ బుద్ధిసెప్పు మటన్నన్.

కం. మానినిఁ గలయక యింతట
మానిన ననుమానహాను బ్రాణముఁ దనువుణ్
ప్రాణము గలిగిన సకలముఁ
దానూరక గలుగుననిన ధనదత్తుండున్.

ఉ. పుట్టెఁడు నేయి నూనె పది
పుట్లు నడించిన సన్నబియ్యముణ్
బెట్టెఁడుపట్టుచీరలును
బిందెఁడుమాడలు చాలఁ గ్రొవ్విరుల్
నొట్టునఁ బట్టుగొజ్జియలు
నూటను నేఁబదిసూకరంబులుణ్
బట్టెయమంచముల్ పదియుఁ
బంపెను లంజియవారి యింటికిన్.

వ. అంపిన నమ్మదన సేన కన్నుదనిసి తగినచుట్టం
బులుం దానును దనయిలువేలుపులకుం బెట్టు
కొని విభూషణభూషితయై పుష్పసుగంధి
నలంకరించుకొని యప్పుడు.

క. తొలువినికి సభవుముందట
నలికుంతల పుష్పగంధి యాడెడుననుచున్
గలయంగఁ బురములోపలఁ
బొలఁతుక చాటించె దిశలు భోరునఁగలఁగన్.

క. చాటించినఁ బైపైఁబడి
మేటీమేటీలు దొరలు మెలఁతలు విటులున్
కోటానకోట్లు వచ్చిరి
పీటంగలరసికులెల్ల వేడుకఁజూడన్.

సీ. వావికా మధురికా పావకాహాళముఖ
తుండికాశంఖాది తూర్యవిదులు
డమరుగ ఝల్లికాఢక్కాలీమర్దళ
ఝల్లరీఝుంకారచతురమతులు
చిత్రవీణావిపంచీమత్తకోకిల
లావైనకిన్నరలాతుణికులు

ఘుంటికాజయఘుంటికాకమ్ము ఘునతాళ
 సప్తపద్యాదిప్రస్తారచణులు
సకలవాచాభినయకళాప్రకటనటులు
గాయకులు నంగనలు నాదిగాఁగఁ గలుగు
మేళములవారిఁ గూడి సమేళమెసఁగ
శంభునగరికి వేంచేసె సంభ్రమమున.

చ. ఉరమున రత్నకంచుకము
 నొప్పులపోడిమి వజ్రమౌక్తికా
భరణములుం ధరించి చలి
 పైఁ గరపల్లవ మల్లిఁ జేర్చి యా
నిరుపమరంగమధ్యమున
 నిల్చెను వేడుకఁ బుష్పగంధి తో
ల్కరిమెఱుపుంబలెన్ జనుల
 కన్నులకున్ మిఱుమిట్లు గొల్పుచున్,

వ. అప్పుడు మల్హణుండు చనుదెంచి యప్పుష్ప
గంధి నాట్యంబు చూచుచుండె నవ్వేశ్యయుండు
నొక్కయెడం గనుంగొనుచుండె; నయ్యవస
రంబున.

సీ. శ్రుతులకు నింపుగా శ్రుతికదంబము చేసి
లీలనాలాపముల్ మేళవించి
మంద్రమధ్యమతారమానంబు లమరంగ
గమకించి నిఖిలతాయనములు ముట్టి
షాడవౌడవశుద్ధ సంకీర్ణములు చూపి
వివిధరాగంబులు వేళ నెఱపి
యాహతప్రత్యాహతాదులు సమకొల్పి
స్థానమానంబులు సరణి నిల్పి
తాళమమరంగ నర్థంబు దప్పకుండ
నొప్పి రంజిల్ల రసములు నుప్పతిల్ల
వరుస లేర్పడ నన్నింట వన్నెగలుగఁ
జతురగతులను బాడంగ శంభు నెదుర.

వ. నిలిచి పుష్పాంజలు లిచ్చి ముఖచాతుర్యంబులు నటించి మోహనుతోటి కూటమియె జన్మ సహస్రంబులకుం గలుగజేయుమని యంతర్గతం బునం దలంచి మ్రొక్కుచు.

ఉ. ఇందుధరుండు మెచ్చఁ దర
శేకుణా పుష్పసుగంధి సల్పెవే

డ్కాం దగునృత్యముల్ మురజ
కాహళమర్దళడిండిమధ్వనుల్
గ్రందుగ నెల్లవారలకుఁ
గౌతుకమీనఁ బదాంబుజద్వయం
బందెలు గల్లుగల్లన వి
టావలిగుండెలు జల్లుజల్లనన్.

సీ. చారణబాగడచర్చరీబహురూప
దండలాసాదికభాండికములు
కందుకకోలాటకానాట్యతాసఖి
ప్రేరణకుండలిప్రేక్షణములు
సూతముల్ పుహుఁడకశుద్ధపద్ధతి చిత్ర
పద్ధతి ఘనదేశ పద్ధతులును
కైలాటలంబకకరణైక తాళికో
లాసాదిగీతహల్లీసకములు
నాదిగాఁగల్గునృత్యనృత్తైక్యముఖ్య
నాట్యవిధములుసూచించినయమెలర్ప
జనులకెల్లను లోచనోత్సవము గాఁగ
నాడె నాయిందుముఖి కొనియాడె జగము.

వ. ఇట్లు పుష్పసుగంధి నృత్యంబునల్పుటయు నద్దేవదేవుస్థానికులు దొరలు పౌరులు కనకాంబరాదు లపరిమితంబుగాఁ గట్టనిచ్చిన మేళంబులవారుం దానును నందుకొనుచు నుత్సాహంబున మదనసేన నిజనివాసంబున కరిగినఁ దక్కినవారలు యథేచ్ఛం జనిరి. మలహాణుం డప్పుష్పసుగంధిహృదయంబుఁ దెలియం దలంచి యద్దేవదేవుని యుద్యానవన ప్రాంతంబునఁబథంబుఁగాచుకొనికనుమఱుఁగున నుండె నప్పుష్పసుగంధి మలహాణుంజూచువేడ్క భానుమతియనుచెలియుందానును నొక్కవటవిటపిప్రదేశంబున నిలిచి నిట్టూర్పు నిగుడించుచుఁ దమకులంబు నిందించుచు దుఃఖావేశంబున నిట్లనియె.

క. ఎఱుకలు మాలిన యేభ్యపు
మొఱకులుగ దునొసఁగుదానములు నతికష్టుల్
పఱిచిన పాటులఁ బడిపడి
నరమగువేశ్యలకు వేఱునరకము గలదే.

క. డొల్లంబొట్టియువంకర
కాళ్లను బెనుగాలుఁ బెలుచఁగలధనదత్తుం
జెల్లంబో కని యెవ్వరు
నుల్లంబున నోకిలించకుందురె చెపుమా.

క. నేనెక్కడ తానెక్కడ
నానోముఫలంబుగాక నాకుం దనకుఁ
మానుగఁ బొందిక లేదా
ప్రాణసఖీ, యింతకింటెఁ బాపము గలదే.

ఉ. వేయునునేల నామనసు
వేడుక మల్లణుమీఁదఁ గాని యో
తోయజగంధి, యన్యునెడఁ
దూఁకొని రోయుచునుండు నందన
చ్ఛాయలఁ గల్పకప్రసవ
సౌరభమానుచుఁ జొక్కి మక్కువం
బాయనితేఁటి హేయమగు
ప్రబ్బలిపూవుల కాససేయునే.

క. తొలిఁదొలిఁగోమటిముఱికిం
గలిసిన నరకాబ్ధిఁగూలఁగలుగుట కాదే

చెలియా, పిలుచుకరమ్మా
మలహాణిముఖమైనఁ జూతు మనసారంగన్.

వ. అనుటయుఁ దత్ప్రాంతంబుననున్న మలహాణుండు చిఱునవ్వునవ్వుచు నరుగుదెంచినిల్చి నంజూచి పుష్పగంధి యతనిదుప్పటి చెఱంగుఁ గరంబునం జుట్టి పట్టుకొని యిట్లనియె.

క. ఇందడవు నెందు నుండితి
విందుముఖుల్ రాఁగఁ జూడ నేఁగితివో నే
నిందరసి నిన్నుఁగానక
కుందఁగ మది నీవు డాఁగికొనఁదగవగునే?

వ. అనిన నమ్మలహాణుం డిట్లనియె.

ఉ. ఓచపలాక్షి, యోయబల,
యోయలికుంతల, నీకుఁగానె నేఁ
గాచుకయున్నవాఁడ నిదె
కౌఁగిటిలో నను గారవించవే
పూచినమావిమోకకడఁ
బొంచుక మర్మములంట నేయుచున్

ఏచిన పంచసాయకుని
యిమ్ము దొలంగదు కంటె దూరఁగన్.

సీ. కలకంఠకంఠి, నీకన్నులు చాలవే
యవలీల భువనత్రయంబు గెలువ
పద్మాయతాక్షి, నీపలుకులు చాలవే
సరసులహృదయంబుఁ జల్లఁజేయ
కాంతాలలామ, నీకన్నులు చాలవే
దేవేంద్రభోగంబు ధిక్కరింప
కిసలయపాణి, నీకెమ్మోవి చాలదే
నయమునఁ బ్రాణదానంబు సేయ
నాతి, నీపొందు చాలదే నాకు నిపుడు
నంచితానందసౌఖ్యంబు లందఁజేయ
నితరకృత్యంబు లెవ్వియు నేల నాకు
నిన్నుఁ జూచుట చాలదే నెలఁత, యనిన.

క. రమ్మా మల్లణా, తగునా
యిమ్ముల నను నెరవుచేసి యిట్లాడంగా
నెమ్మనమును బ్రాణంబును
నిమ్ముగ నీసొమ్ముఁ జేయు టెఱిఁగియు మఱియున్.

ఉ. ఎవ్వరు చూతురో యనక
నెవ్వరు తల్లికి విన్నవింతురో
యెవ్వరు తప్పనాడుదురో
యీసనికించుఁ దలంక కొంతయున్
మవ్వమెలర్పఁ గౌఁగిటను
మ్మల్లెతునిం గదియించి యాత్మలో
నెవ్వగమాన మోవిచవి
యిచ్చుచుఁ బుష్పసుగంధి యర్మిలిన్.

చ. చలి నెడఁగాఁగ నిల్పుమని
చేరువనున్న లతాగృహంబు లో
పలికిని గొంచుఁబోయి తన
ప్రాణవిభున్ వనదేవతాంగనల్
సలలితమంగళాక్షతలు
చల్లుచు దీవన లిచ్చుభంగి మా
వులఁ బడుపుష్పకేసరము
లున్ బికరావము లింపొనర్పఁగన్.

క. గొజ్జగిపూఁబొదరింటను
సజ్జకమగు విరులసెజ్జ సంతసమొదవన్

లజ్జావతి ప్రాణేశ్వరు
హృజ్జనితవినోదకేళి కెంతయుఁ దార్చెన్.

చ. కరమణికంకణక్వణము
కంఠరవంబులు కాంచికాసము
త్కరమణికింకిణీధ్వని ప
దద్వయనూపురరావ మింపగా
సురతనవీనతాండవముఁ
జూచి మరుండనునొజ్జ ప్రేయు పెౕ
దరువన వేణి వీపునను
దార్కొనె నాట్యపుబొమ్మయో యనన్.

గీ. యువతిసురతవేళ నొప్పెఁ జన్నులకును
మోమునకును నడుమ మురియుసరులు
చంద్రచక్రవాకసమరంబు వారింప
నడ్డగించు తారకాళి యనఁగ.

చ. అనువుల నైనదప్పు లధ
రామృతపూరముచేత నార్చుచుౕ
గినుకలు నింపులుం బెరుఁగఁ
గ్రిందటమీఁదటలై యథేచ్ఛలౕ

దనియక యింతియుం బతియుఁ

దర్పకకేళి సుఖించి రర్మిలిన్

ఎనుబదినాల్గుబంధముల

నింపుకయించుకఁ వేడ్కఁజూపుచున్.

గీ. అంగుష్ఠమడుగాలు నధరమండయుఁ బిక్క

చిఱుదొడయును గటి చెలఁగు నాభి

చనుముక్కు వక్షంబు నునుగళంబును జెక్కు

నెమ్మోవి కనురెప్ప నెరులు శిరము

శుక్లపక్షంబున సొరిదిమై నెక్కించి

బహుళపక్షంబునఁ బరగ దించి

పెనఁచి పట్టియు నొత్తి చెనకి రాఁ జికిలించి

కడిమియు నలమియుఁ గరఁచి నొక్కి

త్రిప్పి యాని మోవి తీసియు వేసియు

ననఁగఁ బరగుచున్నయతిరహస్య

మదనతంత్రవిధుల మానినిఁ జొక్కించి

మలహాణుండుచొక్కె మక్కువలర.

గీ. గండభేరుండపక్షిసంగతి దలిర్ప

నిటియఁ బెనఁకువ సందోకయింత లేక

మేనులొక్కటిగా మోము కానరాఁగ
నలసి నిద్రించి రింతియు నవ్విభుండు.

ఉ. పల్లవపాణికిం బతికి
భావజకేళిపరిశ్రమంబులోఁ
జల్లగఁ జల్లగాడ్పు వెద
చల్లఁదొడంగె రసాలవల్లరీ
తల్లజకేతకీక్రముక
తామరసాంబు పటీరపాటలీ
హల్లకమల్లికావకుళ
హాళిసగంధసుగంధవాసనల్.

చ. ఇరువురు నిద్ర మేలుకొని
యించుక సేదలుదేఱి వెండియున్
సురతవినోదకౌతుకము
మూడ్కొలఁగ్రమ్మగఁ జుంబనాదులన్
బరిపరిరంభణంబుల న
వారణఁ దీరనియట్టి కాంక్షలున్
పరిపరిలాగులన్ గలయఁ
బైకొని వేడుకఁగూడియున్నెడన్

క. వెలినుండి యవ్విలాసిని
తలఁకుచుఁ బఱతెంచి యింతతడ విటునిలువన్
మలహాణా, తగునా యనుటయు
వెలఁదుకయును దాను నచట వీడ్కొనియంతన్.

క. అడుగిడుచు మగుడిచూచుచు
నడు గామడగాఁగనలసి యటఁ బొ్రలుచున్
వడి, నీళ్ల కెడుయి నడిచిన
వడుపున నెడఁబాసి చనిరి వనితయుఁ బతియున్.

వ. ఇట్టు లిరువురు నిజనివాసంబులకుం జని తమ
కలయు తెఱం గెరికిఁ దెలివిపడకుండునట్లుగా
మజ్జన భోజనంబులు దీర్చి యెప్పటియట్ల
యుండి రంత.

ఉ. గందపుబొట్టు వీడియముఁ
గచ్చులపాగయుఁ గావిదుప్పటిన్
సందులఁ బూసలున్ జెవుల
చాటున నీలపుదంటపోగులున్
కందినయట్టి వెండిమొల
కట్టును నీలపుటుంగరంబులున్

బాంధవు కిట్టు చెప్పాలునుఁ
బాల్పెసఁగ ధనదత్తుఁ డంతయున్.

క. కోమటిజాణలు కొందఱు
నేమాఱును బాడుకొనుచు వెనువెంటను రాఁ
బ్రేమమున నరిగెఁ బిల్లల
తో ముదిపందియునుబోలె దున్నహాలిఁన్.

ఉ. వచ్చినకూర్మియల్లునికి
వంచనలేక నివాళు లిచ్చి లో
నచ్చెరువుగ ముదంబుఁదొలు
కాడఁగ గొజ్జఁగినీట బాదముల్
మచ్చిక దూఁటికగ్గిడుగ
మన్ననదోఁపఁగ మేల్మిపీఠముల్
మెచ్చఁగనుంచి యందఱున
మేళముతోఁ బ్రియమారఁ జూచుచున్.

గీ. కప్పురపువీడియంబును గైరవల్లు
పరిమళంబులు గంధపుష్పములు నొసఁగి
వదన మించుకయెత్తి యమ్మదనసేన
పలికె ధనదత్తుతోడ నుత్కలిక యెసఁగ.

క. ఏకోర్కులు మదిఁ గోరితి
మాకోర్కులె కన్నుదనియ నంపితి వకటా,
నీకుఁ బ్రతి యిఁక నేఁడీ
మాకుఁ దె..........................

ఉ. ఇచ్చితిఁ బుష్పగంధిఁ దర
ళేక్షణఁ జక్కని పుష్పకోమలిఁ
బచ్చనివిల్తుకేళి నిఁకఁ
బాయకకూడి సుఖింతుగాక పెం
పచ్చుపడంగఁ బౌరజను
లందఱు నచ్చెరువందఁ గోరికల్
పెచ్చుగ నెచ్చరింప మదిఁ
బేర్చి యఖండిత వైభవోన్నతిన్.

సీ. పగడంపుఁగంబాల పచ్చటోవరియును
నపరంజికాళంజి యలరుఁ బాన్పు
బంగారుసకినెల పట్టెమంచంబును
వజ్రాల నునుజాలవల్లికయును
కుంకుమతలగడ గొజ్జంగిపూఁదెఱల్
తరమైన చంద్రకాంతంపుగిండి

చౌసీతిరతముల సవరని మేల్కట్లు
దీపించుమాణిక్యదీపకళిక
పొసగఁ గస్తూరివేది కప్పురపుసురటి
నిలువుటద్దంబు రత్నంపు నెత్తపలుక
తళుకు దంతపుఁబావలు కలికిచిలుక
గలిగి యొప్పారుచవికలోపలికి నపుడు.

క. అల్లుం గూతుం బదఁడని
యల్లనఁ దత్పరిజనంబు నంపుచుఁ బలికె
మెల్లనఁ జల్లనిమాటలు
నుల్లము రంజిల్లఁ గరుణయును వట్రిల్లన్.

క. రసికులరు మీర లన్నిట
పసినిసు విది యెఱుఁగఁ జెప్పి పనిగొనుఁ డేమే
విసువక తుమ్మెద యరవిరి
కసుగందకయుండ రసముఁ గైకొనుభంగిన్.

వ.........యతనిం జవికలోపలికిం బొమ్మని విలా
సిని భానుమతి మొదలైన చెలికత్తియలం
గూర్చి పుష్పగంధినుండుమని మదనసేన
యభ్యంతరగృహాంబునకుం జనియె నంత.

క. పెనుగంబంబున కేనుం
గును దార్చినరీతి తాయి గుడిమీఁదికి నో
య్యన నడుపు భంగి సకియలు
వనితామణి.........వైశ్యునికడకున్.

క. చని వాని పట్టెమంచము
కునుసం గూర్చుండి లోనఁ గుందుచుఁ జెలులన్
బనుల నెపంబున నొయ్యనఁ
గనుసన్నలఁ జీరుకొనుచుఁ గనలుచు నంతన్.

ఉ. చూచెను వాని నయ్యబల
చూపుల వాకొలుపం బిశాచముఁ
జూచినయట్లు మర్కటముఁ
జూచినపోలిక గొల్లకేతనిఁ
జూచిన............ముఁ
జూచినకైవడి దుర్నిమిత్తముల్
చూచినలీల హేయమును
జూచినమాడ్కిని జూచి రోయుచున్.

చ. కటకట! పార్వతీరమణ,
కంతుమదాపహా, భక్తలోల, నీ

కిటు తగునయ్యా, నాదు హృద
  యేశ్వరు మల్హాణు భావ మిమ్మిది
స్ఫుటగతిఁ దొంటిజన్మమునఁ
  బూజయొనర్పక యుంటినో సుమీ,
........................బడఁ
  ద్రోచితి నన్ దయలేనివాఁడవై.

క. కలుషాత్ముల నతికష్టులఁ
గలవారలఁ జేసి రూపగాంభీర్యదయా
కలితులఁ బేదలఁ జేసెడి
పలుమరువుగఁ బెట్ట నీకుఁ బాడియె రుద్రా!

క. ధనదత్తుఁ డగుట వానికి
నను నమ్మను మదనసేన నయనిధికి మహా
ఘనకీర్తికి మలహాణునకు
ధనమీయక పెద్దసేయఁ దరమె మహేశా.

క. ....లూరక
సునిశితముగ నతని నింత చూచితి వయ్యో,
ధనదత్తుపాటి చేయఁడె
మనసిజహార, మల్హాణుండు మది నీ కెన్నన్.

క. పగఁబాయుమిఁ దగుతాలిమి
మగవారును నాఁడువారు మము నెన్నంగా
నగుబాటుగఁ బెడఁబాపితి
దగవా పగవారిఁగూడ దైవమ, నీకున్.

క. ....
వనితామణి విరహావహ్ని వారింపను నే
యనువును లేకయ్యెడ శం
భుని పదపద్మములఁ బ్రొద్దువుచ్చుచునుండెన్.

క. అట్టియెడఁ ధనదత్తుఁడు
చిట్టకముల నబలమీఁదఁ జేసాఁచి మదిన్
బట్టఁగఁ దలఁచినఁ బట్టీ
కిట్టాటనో యిట్లుపట్ట నేటికి ననుచున్.

వ. ఉన్నయెడ నమ్మహాత్ముండు తనసఖుం డగు సుశీ
లుండును దాను నప్పుడు తన నిజాచార్యుండైన
విద్యానిధికడ కేఁగి నమస్కరించిన నయ్యా
చార్యుండు నతసిం గనుంగొని యిట్లనియె.

క. ఇదియేమి నేఁడు మహాత్మా
వదనాబ్జము సొంపుదక్కి వసివాడి కడున్

హృదయంబు విన్నవోవుచు
నెదవడియున్నాఁడ వింత యేటికి ననినన్.

క. తలిదండ్రులు నిను నేమేఁ
బలికిరో పురిజనులు......యెడ్ల
కలిగనో నీరసమేనియు
నలపుష్పసుగంధి సేమమైయున్నదియో?

క. కనుఁగొనము మూఁడునాలుగు
దినములనుండియును జదువఁదీఱదో వేత్రే
పని యేమేనియుఁ గలిగనో
వనిత న్నినుఁగూడి చదువవల దన్నదియో?

క. గుణవంతుఁడ వన్నింటను
గణనకు నెక్కితివి రూపకలితుఁడవు సుధీ
మణివి..........భూ
షణుఁడవు మద్భక్తినిధివి చనునే యనినన్.

క. ఏ నేరము నెవ్వరియెడఁ
గానము గురునాథ, నీదు కారుణ్యముచే
నీ నిఖిలము ననుకూలమె
యానెలఁతుకయందుఁగాన మాపకృతియొందున్.

వ. అని మలహాణుండు సుశీలు మొగంబుఁ జూచిన నతం డిట్లనియె:

చ. మలహాణ పుష్పగంధులు క్ర
మంబునఁ గూడి చరింప భూ జనుల్
కలయవి లేనివిం బలుకఁ
గా విని యందఱఁ జాల దూఱి యా
వెలఁదుకతల్లి యల్గి యిలు
వెళ్లఁగనీయక యొక్క వైశ్యునిన్
గలిగినవానిఁ గూడుకొని
కన్నెఱికంబున కుంచె నచ్చెలిన్.

క. అది కారణముగ మలహాణు
హృదయము విహ్వాలతఁ జెందియిట్లయ్యెనన
మదిఁ గంది పల్కెనాయన
ముదితలుగారోటు దుఃఖమూలములనుచున్.

సీ. పణ్యాంగనారతిఁ బాయకుండుటఁ జేసి
మధుపానగోష్ఠికి మనసుపెట్టు
మధుపానసుఖముచే మరగి మాంసమునకై
వేఁటపైఁ జిత్తంబు విడియఁజేయు

వేటపైఁ జిత్తంబు విడియ ధూర్తులతోడ
నర్థాశ జూదంబు లాడఁజొచ్చు
ననిశంబు జూదంబు లాడుచుఁ దనయిచ్చఁ
దోడ్తోన చేయును దుర్వ్యయంబు
దుర్వ్యయుండయి పరుసంబుదొనరఁ బలుకు
పలికి యంతటఁ బరదండనలకుఁ జొచ్చుఁ
గాన వ్యసనంబునకు నాదికారణంబు
తలఁచి చూడంగ వారకాంతారతంబు. ✓

* * * * *

క. నడవగవలెఁ దగునడవడిఁ
దడయక సంసారిమైనఁ; దానటుగాఁడేఁ
బడిసెట్లనె కూడగవలెఁ
గడగానక వేశ్యలిండ్లఁ గడతేరుటకున్. ✓

* * * * *

క. సురపతియును జందురుఁడును
బరకాంతలఁగోరికాదె పనిచెడి దోషా
కరులై యపకీర్తులఁ బడి
వరుసలుచెడి రందు రెల్లవారలు నవ్వన్. ✓

చ. అరయఁగ మానహానిధన,
హాని సముంచితకీర్తి హానియున్
బరమవివేకహానియును
బాంధవహానియుఁ బ్రాణహానియున్
సురుచిరపుణ్య హానియును,
జొప్పడు నెప్పుడుఁ దప్పకుండఁగా
బరసతిఁ గోరువారలకుఁ
బల్మఱు నెంతటివారికేనియున్.

క. పరనారీసంగమసుఖ
మరనిముసము పరధనాపహారణమున నిజో
దరపూర్తి గొన్నిదినములు
నరునకుఁ గల్పోపభోగనరకము దీనన్.

క. తొత్తులఁ దగిలినవారికి
నెత్తు చెడున్ శ్రీలు చెంద వేకాలంబున్
హత్తదు మోక్షము మఱి వి
చ్ఛిత్తులగున్ మంత్ర తంత్ర సిద్ధులు మిగులన్.

చ. మునివరుఁడైన దేపకడ
ముండమొకం బొకయింత చూచినన్

మునుఁగును పాతకంబులను
ముట్టినమాత్రన పోవుఁ బుణ్యముల్
పనివడి దానిమూర్ఖ పయిఁ
బాఱిన నాయువణంగు దానికా
లునఁగ నొకింతదాఁకినను
గాంచును జెట్టసురేంద్రుఁడేనియున్.

క. ఎన్ని వ్రతంబులు సల్పిన
నెన్నియుపవాసంబు లున్న నిలఁ దీర్థంబుల్
మెన్నాడినఁ గానీ
కన్నను దోషంబు విధవఁ గలలో నైనన్.

క. తోషింప నిజకుటుంబముఁ
బోషించుచు నతిథిపూజఁ బూన్చుచు గరుణా
న్వేషుండగు పుణ్యంబున
కీషన్మాత్రంబు సరియె యెన్నేఁ గ్రతువుల్.

క. కులసతి శిశువులుఁ దానుఁ
దలమొలకును లేక నలిగి దైన్యపడంగాఁ
దలఁపక యుండినదోషము
కులకోటుల నరకమునను గొని మునిఁగించున్.

క. తావలవకున్న సౌఖ్యం
బేవలనను లేదు వలచెనే దుఃఖంబౌ
కావున నన్యస్త్రీరతి
యీ వసుమతిఁగూడదందు రెఱిఁగినజాణల్. ✓

గీ. పగట నుపవాసదినములఁ బర్వతిథుల
సంధ్యలను గాదు రతిసల్ప సజ్జనులకుఁ
బాయు నాయువు పగలచేభంగమొందుఁ
దలఁగు సంపద దుష్టసంతతిజనించు. ✓

క. అతిసురతము రోగప్రద
మతిశోకము సకలహానియగు నీరెండుఁ
గతిపయదినముల నరునికి
నతికష్టముఁ జేయునందు రాయుర్వేదుల్. ✓

వ. అనుసమయంబున భద్రదత్త కూచిమార పాం
చాలాదులు, విటవిదూషకప్రేష్యనాగరకాదు
లుఁ జనుదెంచినఁ గూర్చుండుమని విద్యానిధి
పాంచాలునింజూచి మదనతంత్రంబులు మీఁ
రెఱుంగనివిలేవు; స్త్రీపురుషులకు జాతిలక్షణం

బును, దదీయానుకూలనిర్ణయంబులును నె
ఱింగింపుమనిన నతం డిట్లనియె.

సీ. మొదలఁ గళాస్థానములు దృష్టితిథులును
జాతిభేదంబులు సత్త్వములును
ద్రవనిర్ణయంబులు బంధవిశేషచాతురి
దతియుఁగాలము వయోధర్మములును
నెఱతనంబులును యోనిప్రమాణంబులు
వలపులోల్లములునుగలయు తెఱఁగు
నింపులు ననురాగహేతువుల్ పరిరంభ
ణము లుత్తమాధమనాయకులును
మదనపంచాంగమును యంత్ర మంత్రతంత్ర
విధులు వశ్యౌషధక్రియల్ వెరవులెఱిఁగి
కలసికేనియుఁ గూరిమి నిలుచు టరిది
వారిజాక్షుల గెల్వ నెవ్వరికి వశము?

వ. అయినను నే నెఱింగిన తెఱంగున విన్నవించెద
నాకర్ణింపుము.

సీ. తనువుమార్దవమును మనసుచాంచల్యంబు
తనివిదీఱమియుఁ జిత్తినికి నమరు

ఘనకుచద్వంద్వంబు కఠినాంగకములును
దృఢమగురతియు హస్తినికి నమరు
ఇఱిగుబ్బచన్నులు నిఱుపేదకౌనును
గినుకయు నరయ శంఖినికిఁ దొరయు
సరసంపుఁజేతలు చతురసంభాషణల్
మృదువర్తనములు పద్మినికిఁ మెఱయు
మధువువాసనయును గరిమదముకంపు
నింపుగంధంబు వికచపద్మంపుఁదావి
వలచు వలరసమలరు పల్వారుసతోడ
నంద్రు కామకళావేదు లఖిలవంద్య!

సీ. కన్నులు ద్రిప్పుచు వన్నెలు పచరించు
హూపుఁ జూపుచును భద్రుండు దిరుగు
నెదిరియిం పెఱుఁగక యీవి యెంతేనిచ్చి
తనయిచ్చ నెపుడు దత్తకుఁడు దిరుగు
మందు మంత్రంబులు మాయలు పచరించి
ఖండించి కూచిమారుండు తిరుగు
మనసులు గరఁగించి మర్మజ్ఞుఁడై రతిఁ
దేలించు సతులఁ బాంచాలుఁ డెపుడు

భద్రకుఁడు సూవె చిత్తిని ప్రాణవిభుఁడు
హస్తినికి దత్తకుఁడు మనోహరుఁడు మిగులఁ
గూచిమారుండు శంఖిని కూర్చుప్రియుఁడుఁ
జాలఁ బద్మిని మెచ్చుఁ బాంచాలుఁ డెపుడు. ✓

క. లోలల భద్రకువిధమున
బాలలఁ బాంచాలురీతిఁ బ్రౌఢల నెల్లన్
జాలఁగ దత్తకుగతి జవ
రాలిందగఁ గూచిమారరమణుఁ డుగవయున్. ✓

సీ. పరకాంతగూడని పతి యనుకూలుండు
తరుణికి మొఱఁగునేఁ బూరి శఠుండు
దక్షిణుం డాత్మ నందఱి సరిగాఁజూచు
నపరాధి యయ్యుఁ గీడాడు ధృష్టు
విటుఁడు వేశ్యలయిండ్లు వెదకిక్రుమ్మఱుచుండు
మత సేవకుఁడు పీఠమర్దకుండు
నాగరకుఁడు పరస్త్రీగమనాపేక్షి
యలవిదూషకుఁ డుపహాస్యకారి
అరయ సారిక పతి కెనయైన బోటి
చతురభాషలఁ జతురిక చాలప్రోడ

సతులఁ బతులను గూర్ప సంచార నిపుణ
తిరుగు నే పనులకును దూతిక ధరిత్రి.

సీ. బాలయయ్యును గళాప్రౌఢి చూపువిదగ్ధ
యొకపాటియుఱుకమై నుండు మధ్య
యౌవనంబున నుండి యతిమూఢ యగుముగ్ధ
పరుసంబులాడెడు పడఁతి పరుష
అంబైన గగఁగెడునంగనామణిశ్లథ
ఘనయనుసతి యతికఠినగాత్రి
యలిగి కీడ్పడకుండునట్టికోమలి ధీర
పతిభక్తిగలిగినసతి స్వకీయ
జార పరకీయయనియెడు చపలనేత్రి
విత్తమంతయు లోఁగొని వెడలఁద్రోయు
* * * * *
వారకాంతాలలామసాధారణాఖ్య.

సీ. ఆచారధీసుగుణాన్విత మునిసత్వ
నలి నిద్దురయె కోరు నాగసత్వ
భూతసత్వయు నెందుఁ బొందదు సంతుష్టి
జడమలినాంగి పిశాచసత్వ
గంధర్వసత్వ చక్కనిది పాడఁగ నేర్చుఁ
దలఁక దేవనులకు దైత్యసత్వ

శృంగారవతి కోమలాంగి కిన్నరసత్వ
యధిపుఁ బోషించును యక్షసత్వ
జడతతో నుండు సతి విప్రజాతి దరయ
నధికరాజస నృపజాతి యగులతాంగి
విసుగు గను వైశ్యజాతి సాధ్వీలలామ
చతురయగు నన్నిటను శూద్రజాతిలలన.

సీ. స్వాధీనపతిక నిజాధీశు వశునిగా
మెలుపంగనేర్చిన మీననయన
వాసకసజ్జిక వసునిరాకకుమేను
నిల్లు శృంగారించు నిందువదన
పరకాంతఁగలసిన పతిచిహ్నములు జూచి
వగచు ఖండితయను వనజగంధి
రమణుండు వేళకు రాకున్నఁ బొగిలెడు
నది విరహోత్కంఠయను లతాంగి
యొరలుఁ బ్రోషిత ధవుఁ డెడయున్న పతికి
నలరుఁ గలహాంతరిత నాథు నలిగి త్రోచి
వేగుఁ బతి నిచ్చఁగానక విప్రలబ్ధ
మఱవ కభిసారికాఖ్య ప్రమ్మరును నిచ్చ.

*   *   *   *   *

క. ఏటికి మందులు మాయలు
నేటికి ద్రవ్యంబు జాతు లింతులమనసుల్
నాటుకొనవిభుఁడు చల్లని
మాటలఁ గరఁగించి కలయు మతమదియైనన్.

క. మన సెఱిఁగి బాహ్యరతులను
బెనుపుచుఁ జోఁకొర్చియింపుబెరయఁగ నెపుడున్
దనసుఖము దలఁపకుండెడు
మనుజునిఁబాయంగఁగలరె మగువలు జగతిన్.

సీ. మృదుమార్గమునఁగాదె కొదలేక గాడ్పులు
చొరరాని చోటులఁ జొచ్చి విడుచు
మృదుమార్గమునఁగాదె నదనదీజలములు
కొండలఁ దెగఁబాఱి క్రుంగఁజేయు
మృదుమార్గమునఁగాదె యదనెఱింగి మిళింద
మలరులతేనియ లపహరించు
మృదుమార్గమున గాదె యదిచంద్రచంద్రిక
మేలైన స్ఫటికంపుఱాలు గరఁచుఁ
గాన మృదురీతి మెలఁగెడు మానవుండు
…ంగవాచిత్తవృత్తుల లొంగఁగొనును

నఖిలకార్యంబులును వానిహస్తగతము
లెన్నిచూచిన సంశయ మింత లేదు.

వ. అని పాంచాలుండు పలికినఁ గూచిమారుం
డిట్లనియె.

క. ఒడ లలయించుక యూరక
బడలంగా నేమి తమకుఁ బ్రాభవమయ్యెఁ
గెడగూడి సతులమాయలు
నుడుగక లోఁబడఁగఁ జేయుటుచితముదలపన్.

క. తిలకంబు వాలు మందును
దలముడి బాసటముబోలు తప్పులు నేర్పుల్
గలమావటీని విధమున
జెలఁగ కమఱి వారసతులఁ జెనకఁగ వశమే.

సీ. అడవులఁజరియించు హరిణశాబకములు
మరపినఁ దిరుగవే నరులవెంట
నెట్టనవాకట్టి పెట్టెలఁబెట్టిన
నుండవే ఘోరవిషోరగములు
వెరవున నొయ్యనఁ గఱపినపలుకులు
పలుకవే పక్షులు ప్రతిభతోడ

యంత్రక్రియాయుక్తిం నందంద జనులకు
జ్వాలత్తలోహముల్ చల్లగావె
తారెఱుంగకున్నఁ దగవాని మందులు
మంత్రములును సురతమాయ లౌట
వనితలకును లేవె వశ్యౌషధక్రియల్
విటులు వలెనటంచు వెదకిరేని.

వ. ఆమాటలకు భద్రకుండిట్లనియె.

కం. సుడిగొనెడు నోటిముఱికియు
నుడుగక బలుగాలు వలచునొడలుంగలవారా
బడుగును గనుఁగొని నంతనె
పొడకట్టక వెఱచిపోవు భూతములైనన్.

క. గరగరనై యెల్లప్పుడుఁ
బరిమళముల ప్రోఁకయగుచుఁ బైవంచనతో
నరవిరి బాగునఁ దిరిగెడు
బురుషులఁబాయంగఁగలరెపొలఁతులుజగతిన్.

క. తలవలువలు పులుమాయక
నొలమిమెయి న్నాఁడునాఁటి కిగురొత్తంగా

మెలఁగెడుపురుషునిఁ జూచిన
నిలుచుకయాదృష్టి యెట్టి నెలఁతుక కైనన్.

గీ. చివ్వగుణము విడిచి చిలుకెఱ్ఱతరితీపు
గానిపించుగాలగాని రీతి
తెరవతలఁపు మచ్చ మెఱఁగి యల్లనఁ దీయ
నేరకున్న యతఁడు నీరసుండు.

వ. కావునఁ గూరిమిసతులకు నలంకారంబు మూలంబని భద్రుండు పల్కుటయు దత్తకుం డిట్లనియె.

గీ. రమణి దనయిచ్చఁ గలయు వెంతయునులెస్స
దాన సౌఖ్యంబుఁ దలఁచుట గాని త్రోవ
చెఱకు నలినలిగాఁగను గొఱికి రసము
క్రోలుజాడల వెలయింపఁ గోర్కు లలరు.

క. వదనమున నమృతరసమును
హృదయంబునవిషమునునిచె నింతులకు నజుం
డదిగాదె యధర మానుచు
హృదయము తాడన మొనర్తురెఱఁగినజాణల్.

క. ఉల్లివలెఁ బెక్కుపొరలై
నల్లివలెన్ నిద్రఁ జెఱచి నమ్మిన దాఁకన్
బల్లివలెఁ గాళ్లఁ బెనఁగుచు
వెల్లివలెన్ గడవఁ బాఱు వేశ్య ధరిత్రిన్. ✓

గీ. రణములో దేజినెక్కుడు రౌతుఁబోలి
యతివ మరుపోరఁ బెల్లార్చి యంటవ్రేసి
కలయనేర్చిన గోర్కులు గలయుఁదాఁక
యూరకేలబ్బు మదనసాయుజ్యపదవి.

క. కూరిమి దన మదిఁ గలిగిన
నేరము లెంచంగవలదు నెలఁతలవలనన్
తోరపు దిరిసెననూనెన్
సారపు దేనియలు తేలు చవిగొను నెడలన్. ✓

క. ధన మీయవలయుఁ దొలిఁ దొలి
జన వీయఁగవలయుఁ బిదప సరసులు ధరలో
ధనమును జనవును వెలిగా
వనితల లోఁగొనఁగ వశమె వనజజుకైనన్. ✓

క. లోభాత్ము నొల్లరతివలు
లోభాత్మునిఁ జేరరెందు లోకులుధరలో

లోభాత్మ్యం డుషుగు ధర్మము
లోభం బపకీర్తి నరుని లోఁబడఁ జేయున్

క. ఆకుల వ్రాఁతలు నమ్మక
కోకలు రూకలును వెలిగఁ గూర్తు రటంచు
గీకలకు వచ్చువిటుగని
కూకులువ(న)త్తులునుగో వెగొంతుబమనన

వ. అని దత్తకుంపు పలికిన విటుం డిట్లనియె.

క. కులసతి సంతానార్థము
నిల దాసీసంగమంబు హీనము పరకాం
తలు హానియనుచుఁ గాదే
వెలయాండ్రస్పృశించె నజుఁడు విశ్వములో

క. వెఱ పుడిగి యిచ్చనచ్చిన
తెఱఁగునఁ గలయంగవచ్చు ధృతి వారల
చెఱకు నడు మనిన నందున్
గొఱత నొయదియనుభవించుగుణగణ్యా

క. దివిజులకును రంభాదులు
భువిజనులకు వారసతులు భోగాస్పద లీ

యువిదలఁ గూడెడిభాగ్యము
లవిరళపుణ్యులకుఁగాక యబ్బునె తెలియన్.

చ. క్రతువులు చేసి యాగమని
కాయము లభ్యసనం బొనర్చి సు
వ్రతులగు భూసురోత్తముల
వారితనిర్జరకామినీకుచో
న్నతపరిరంభసౌఖ్యముల
నాసల నీనెడివారకామినీ
రతిఁ ద్యజియించువారలు తి
రస్కృతు లెన్నఁగ ముజ్జగంబులన్. ✓

క. కలయికము లెఱిగి విటులం
గలయుచు ధనమానమిగులగలుఁగకఘనులన్
ఖలులన్ సరిగాఁ జూడక
మెలఁగెడు వారాంగనలనుమెచ్చఁగవలయున్.

క. అని విటుఁ డాడిన మాటకుఁ
గనలుచు నాగరకుడనియెఁగటకట నేఁడీ
వినరానిమాట నీచే
వినవలసెఁ వీనులందు వీఱిఁడి భంగిన్.

క. వాసి చెడుదాసివలనఁ
గాసును వీసంబు వేశ్యకతమునఁ బోవుఁ
దోసంబు విధవ పరసతి
యేసుఖకారిణి యటంచు నింద్రుం డనఁడా.

క. మగనికి వెఱవక యింటికిఁ
దగఁదానేకర్త్రయగుచుఁ దత్పరవృత్తిఁ
వగగలదై వెలిఁదిరిగెడు
మగువం గెడగూడువాఁడు మదనుఁడు గాఁడే.

క. విను వింతలైనసౌఖ్యము
లనుబొందుచునెపుడు వేడ్కలనుదనియుచుఁదా
ననువరియై పను లెడపుచుఁ
గని తిరిగిన నేమిబ్రాతి కామ్యార్థంబుల్.

వ. అనిన విదూషకుం డిట్లనియె.

గీ. తొత్తువలనఁబోవు దొరతనం బంతయు
వేశ్యవలన నర్థవితతి యణఁగుఁ
బరవధూటివలనఁ బ్రాణంబు పై వచ్చు
విధవఁబొంద మేలు విరహులకును.

* * * * *

సీ. అనిన నడ్డగించి యానో విదూషక,
తగును మెచ్చ నీకుఁ దగినవారి
దోరవు చాలుఁజాలు దొలఁగుమంచు నదల్చి
కొనుచు పీఠమర్దకుండు పలికె.

క. వాసికిని వేశ్యఁబొందిన
గాసులు చేదిగును సుగతి గలుగక పోవున్
మీసాలమీఁది తేనియ
దాసియకా కితరజనులఁ దలఁపఁగనేలా.

క. పీడియు మడుగదు గుద్దుల
కోడదు గాఢంపురతుల కులుకదు కలలోఁ
జూడదు గరగరికలు మఱి
యీడా దాసికిని జగతి నేకామినులున్.

క. కాసులు దెమ్మని యడుగదు
చేసన్నలవచ్చు రతికిఁ జేరగ నెపుడున్
మూసిన ముత్తెముఁ బోలెడి
దాసి నుదాసీన మాడఁదగ నెవ్వరికిన్.

వ. అని పీఠమర్దకుండు పలికినపలుకలకు సుశీలుం
డిట్లనియె.

క. శ్వేతాదులు కైవల్యం
బాతతమతిఁగనిరి వేశ్యలందునె కాదా
జాతియు నీతియుఁ గలిగిన
యాతెఱవలపొందువలన హానియుగలదే.

వ. అనిన విని మల్హాణుం డకృతార్థ యొకింగింపు మనిన.

మ. సరసౌదార్యవినిర్జితామరగవీ
సంతానచింతామణీ
వరపాథోధిశశాంక శాంకరపద
ద్వంద్వార్చనాసంతతా
దరసంవర్ధితగోత్ర గోత్రరిపునా
థారణ్యాసంపూర్ణభా
సురభోగాస్పదశోభ శోభనమహా
చుండిస్థలగ్రామణీ.

క. జంభాహితవరకుంభవి
జృంభితదోర్దండసత్త్వసింధుగభీరా
శంభుపదపద్మలీలా
బంభరసోమాంబికాతపఃఫలరూపా!

శ్రీః

శృంగారమల్హణచరిత్ర

తృతీయాశ్వాసము

శ్రీ రంగధామమంగళ
కారణకరహాటలాటకర్ణాటకగాం
ధారనరనాథకృతస
త్కారగుణౌన్నత్య చండికాశ్రీమాత్యా.

వ. అవధరింపుము సుశీలుండు మల్హణునకి ట్లనియె.

సీ. అవని నవంతికయను పట్టణంబున
వెలయ శ్వేతుండను విప్రుఁ డొకఁడు
తలిదండ్రిమాట వీనులఁ జేర్పఁ డెన్నఁడు
గురులయానతి యన్నఁబరున నేను
బాంధవులన్నను బరిహాసములు సేయు
విద్వాంసు లన్నను వెక్కిరించు

పెద్దలఁ గన్నను బ్రేమముల్ పల్కును
మౌనులఁ బొడగన్న మండిపడును
దైవతాంతర మన్నను దప్ప నాఁడు
జపతపంబులు దలఁచినఁ జప్పరించు
క్రతువులన్నను మాటకె కల్లలాడు
నతిథులన్నను మండుచు నడిచిపడును.

సీ. దరిబేసులన్నను దద్దయుఁ గొనియాడు
జైనులగన్నను సంతసిల్లుఁ
గుచ్చితకాండ్రన్న గొండాటములు సేయుఁ
బాపండులన్నను బరిణమించు
మాతంగు లన్నను మఱిచేరరమ్మనుఁ
బలుగాకు లన్నను భక్తిసేయు
భాండికులన్నను బాయఁ డేప్రొద్దును
గుండగోళకులన్నఁ గుస్తరించు
జారచోరులఁగన్నను సంతసిల్లుఁ
గట్టుపోతులఁ బొడగన్నఁ గౌఁగిలించు
నేభ్యరాసులఁ బొడగన్న నిచ్చగించు
దూషకుల గన్నఁ దెగఁబాసి తొలఁగఁ డెపుడు.

చ. వెలితలబుట్టమందులిడ
వేఁదుఱుబెట్టును జూదమాడ ని
చ్చలు చని జూదకట్ట కడ
సారెకు నొడ్డున కోడిపోరు లే
బలితపుటాటకైనఁ బయి
పంథెము పెట్టును జాగిలంబులున్
వలలు ఘటించి వేటసని
వంచనలేక వధించు జీవులన్.

గీ. కుడువఁగూర్చుండి యప్పు డాకూటికడను
జందె మొకచేతఁ బట్టుక సంధ్యవార్చుఁ
గాళ్లుచేతులు నెన్నఁడుఁ గడుగుకొనఁడు
విడుచుఁ గాల్మడి నిలుచుండి నడచినడచి.

సీ. మరపిసన్న్యాసుల మాచకమ్మలఁగూర్చి
తలవరులకుఁ జెప్పి దండుగోర్చు
తివిరికొత్తములొద్దఁ దీర్ఘవాసుల నిల్పి
పరిహాసములు చేసి బందుసేయు
వెస దిగంబరులకు వీర్యంబు గల్పించి
సంతలఁగదిరుంచు సాధుఁబోలి

పరచుటిల్లాండ్రను బైకొని బ్రమయించుఁ
దనుఁదానె బ్రమయించి ధనము దివియు
మెరసిపో నింటివారల మేలుకొల్పి
తవిలి దొంగలచేతికి దాళ్లనిచ్చి
సూఢిఁదాతను గొంతిగొల్లాడఁ బెట్టి
నిక్కి తనసీడఁ దనుఁదానె వెక్కిరించు.

సీ. పాంచరాత్రికమన్నఁ బాడును దిగునామ
మరిగూడుకొని యడియడ నటించు
బంతిపచ్చమటన్న బరువెత్తు బూడిదె
పెండెకట్టులు చాలఁ బెట్టుకొనును
కాకొల్లి పరసన్నఁ గదలును నెదురుగాఁ
దలవిరఁబోసుకొ దాటుకొనుచు
శివసత్తి చెమ్మన్న గవుదలు మెడనిండఁ
బూతచెందిరమును బూసి వెడలు
చెలఁగి రాజులతంతన్న చిమ్మటరుగు
బడుచుగల పాటఁబాడుచుఁ బాత్రలాడు
బోలుచు షడ్దర్శనంబుల పూతకోక
యనఁగఁ జరియించుచుండె నయ్యావనిసురుడు.

సీ. వలను మీఱఁగఁ జంద్రవంకతోఁ దిరు నాము
    పెట్టి గంధపుగీరు బొట్టమర్చి
నడుమ విభూతి నిండఁగఁ బూసి యాలోన
    జుక్కబొట్టును దిరుచూర్ణమునిచి
చిగురుగోళ్లను జాఱు సిగ నిక్కఁగా వేసి
    కదలిపూతేకులు గానఁ జెరివి
నెఱికదుప్పటి కొంగు నేలజీరఁగఁ గప్పి
    వెలిదూలగోణాము వేళ్లనిడిచి
కప్పువెట్టిన మునిసంద్ల కడలుఁ విడెముఁ
జప్పరింపుచు బెదవులు సందుకొల్పి
గిరుకు సంబువు కాళ్లను నోఱయమెఱయ
నిక్కుచును నీల్గుచును వట్టినీటుత్రోడ.

సీ. జంతలఁగనుఁగొన్న సరసంబులాడుచుఁ
    జెడిపెలఁగనుఁగొన్నఁ జేరఁజనుచు
భాండీరులనుగన్నఁ బ్రాణంబుఁలొసఁగుచు
    దాసకాండ్రనుగన్న నాసపడుచు
దేబెలఁ గనుఁగొన్న వాబల్కిఁ జూపుచు
    దాసికత్తెలగన్నఁ దారసిలుచు

దాసీజనముఁగన్నఁ దకపికల్ వెట్టుచు
ద్రాగుఁబోతులఁగన్నఁ దనిసినగుచు
జారులను గన్నఁ జప్పట్లు చఱచుకొనుచు
వేశ్యలను గన్న మోముల వ్రేలఁబడుచు
బందెతలఁగన్నఁ గదలక యుండఁగొనుచు
వింతయునుగన్న దూరంబు వేగజనుచు.

క. మరగి కడునప్పురంబునఁ
దిరుగుచుఁ బెనులెస్స దేశద్రిమ్మరి యనఁగా
బరికించి యెల్లచోటుల
వెరవారగ వెట్టివేసి విరిసినపిదపన్.

క. విటతాటకియను లంజెయు
నటులంబడి సొక్కి సొక్కి సదమదమై తా
నటునిటుఁ బోవను జాలక
చిటిముడిచేఁ గాసులెల్ల చెల్లఁగఁ గొఱకెన్.

క. శతవర్షంబులు వెళ్లిన
యతికష్టపు జంతుగాన నదియుఁ వానిఁ
గతిచెడి నవ్వక పిలువఁగ
బతిచెడియయ్యింతిపొందుఁ బాయకయతఁడున్.

చ. మునుకొని పట్టుగోత్రియల
    మ్రుచ్చిలి రాత్రులఁ దెచ్చియిచ్చు నో
యన్యనఁ దెరవాటుగొట్టి కల
    యర్థము దానికిఁ బెట్టుకావటం
గనలుచు రేయునుం బగలుఁ
    గట్టెలు నీళ్లను మోచు పారునే
పనులకుఁ దాని పంచఁగల
    పాటులనుంబడు నెల్లిభంగులన్.

చ. తటతట దంతకాండములు
    దాఁకగఁ బ్రక్కలు వీపు వంపఁగా
జొటజొట నీళ్లుముక్కులను
    జూడ్కులఁ గ్రమ్మఁగఁ గాళ్లుఁ జేతులున్
చుటచుట గోరబోర నెటు
    చూచినఁ దానగు శీతవేళలన్
దుటదుటఁ బాఱుచున్ బనులు
    దూకొనిచేయును దానికెప్పుడున్.

ఉ. ఎండను భూమి వత్సలయి
    యెల్లెడ శేషఫణామణి ద్యుతుల్

గాఁడకరప్రభం బెనుపఁ
జాలి తృణంబు తరుప్రకాండముల్
మండఁగఁ బొట్టయుం దలయు
మాఁడఁగ నిప్పులు చల్లువేసవిన్
కొండల కేఁగి యాకలముఁ
గూరలుఁ గాయలు దెచ్చు దానికిన్.

చ. పిడుగులు వ్రేసి నల్గడల
బ్రేలిపడన్ బెనుగాలి రువ్వనన్
సుడివడఁగొట్ట మేఘములు
జోరున బాములు వ్రేల గట్టిన
ట్లుడుగక మిన్ను దూటుపడె
నో యన బెన్ జడివట్టిమోదఁగా
జడియక వానకాలమున
సారెకుఁ జేయును దానికిం బనుల్.

క. తలమొడ లెఱుఁగక యీగతి
వలచికడుం దిరిగి దాని వలఁబడి దానున్
బలుకాల నిలువఁదీఱక
మొలఁగంగా నొక్కనాఁడు మెలఁతుకయంతన్.

క. తలకడక యర్ధరాత్రం
బలరఁగ నయ్యమ్మపూజ కలరులు దేవా
తలఁప వనవుడును దానికిఁ
దలఁకుచుఁదానున్న నిచటదాఁచితినమడున్.

సీ. పాటినగరితోఁటపైఁగావలున్నట్టి
వారికన్ను మొరగి బీరమునకు
కోట వెలుగు బ్రోకిగొబ్బున దిగజాటి
విరులు చాలఁ గోసి వెడలిమగుడి.

క. తడవాయె ననుచుఁ గామిని
కడుఁ దిట్టునో మిన్నకేనిఁ గట్టునో కొడిమల్
వడి నేమిసేతు నిఁక నని
వడి దప్పకయుండె నతఁడు పరుగునరాగన్.

క. మంకుతనంబున హేయపుఁ
బంకములో నొక్కపూవుఁ బడుటయు దానిన్
శంకించి తివియ నోడుచు
శంకరు కర్పణమటంచుఁ జనియెను వేగన్.

వ. చని ముందటంబెట్టిన మండిపడి యింతతడ
వుండుట కేమినిమిత్తంబు, అపవిత్రజన్మంబునం

బుట్టిన నిన్నుఁ బావనుని జేసితి కృతఘ్నుండవై
మఱచితే యని యదల్చిన నతండును గజగజ
వణంకి యియ్యపరాధంబు సహింపుమని పదం
బులఁ కెరఁగిన శిరంబుఁదన్ని విదల్చుకొనుచుఁ
గోపావేశంబుననుండె నంత వనపాలురు మేలు
కాంచి తలవరుల కెఱిఁగించిన.

క. కొలకొలన పట్టు నేచని
యిలుచుట్టుక వాని దాని యిలతేనికడన్
తలవరుల నిల్పి వారల,
దలిరులునుం దెచ్చి చూపఁదగునే యనుచున్.

క. ఇలఁ దిట్టుకొంచు మోదుచు
నులుకం గదియంగిఁ గనలి యుద్యానములో
పలి కెట్లు పీఁడుచొచ్చెనో
తలఁ కించుక లేక యనిన ధరణీశుండున్.

సీ. చంపవలదు పీంద్ర సర్వస్వమును గొని
విడిచి యిప్పురంబు వెడలఁద్రోయుఁ
డనినఁ దలవరులును నట్ల వారలచేతి
విత్తమెల్లదోఁచి వెడలద్రోఁయ.

క. అర్థము తను గడియించును
నర్థంబును దాఁ గడించునది యాయన కా
వ్యర్థంపు ముండ యూరకె
యర్థమునకుఁ బొగిలిపొగిలి యసువులు తొలఁగెన్.

వ. అంత నతండును దద్వియోగవేదనం గ్రాఁగి
శరీరంబు దొఱంగుటయు యమకింకరులుం
బఱతెంచి వానిఁబట్టుకొని పోయి జమునిముం
దటం బెట్టిన బిట్టుమిట్టిపడి యతండును.

గీ. చిత్రగుప్తులఁ బలిచి యీ చెడుగు చేసి
నట్టిదోషంబు లేమేమియనిన వారు
కవిలె వీక్షించి వానిపైఁ గనలిపడుచు
దేవ వినుమని చెప్పిరి తేటపడగ.

సీ. పశుహత్య లన్నను బదునేడులక్షలు
స్త్రీహత్య లన్ననుఁ జెప్ప నరిది
శిశుహత్య లనిన నెంచెదము మేమన రాదు
బ్రహ్మహత్యలు వే లపరిమితములు
నర్బుదంబులు దాటు నటు భ్రూణహత్యలు
చౌర్యవర్తనములు సంఖ్య గడుచు

పరదార సత్వముల్ పరికింప మితి లేవు
తక్కు దోషంబులు లెక్క లేవు
కడలి తరఁగలైన నుడుగణంబైనను
నిసుకరాసులైన నెంచవచ్చు
వీఁడు చేసినట్టి వివిధపాతకములు
తలఁప బ్రహ్మకైనఁ దరము గాదు.

వ. అనుటయు దండధరుండు మండిపడి వానిం
జూచి నిజకింకరులతో నిట్లనియె.

సీ. పరసతిపై దృష్టిపఱపినఁ గన్నుల
నెఱ్ఱఁగ్రాఁగినయట్టి యినుముఁబోయుఁ
డితరాంగనలయిండ్ల కేఁగిన పదముల
నాటుఁడు క్రొవ్వాడి నారసములు
మొనసి యొండులసొమ్ము ముచ్చిలు చేతులఁ
జొనుపుండుసూదులు మనిపి నినిపి
యన్యకాంతలచన్ను లానినయురమున
నెత్తుఁడు కరఁగిన యినుపముద్దఁ
జేరి కొండెంబు నొరులకుఁ జెప్పినట్టి
జిహ్వఁగత్తుల నింతింత చీఱి విడుఁడు

మించి యన్యాయవిత్త మార్జించినట్టి
కుటిలదేహంబు అంపానఁగోయుఁ డిపుడు.

గీ. ఇతరకాంతలఁ దనతోడ నిచ్చగించి
యుపరిసురతంబు సలుపంగ నొడ్డుకొన్న
యల్లచోటులఁ గ్రాఁగిన యట్టి లోహ
పాత్ర నెత్తుఁడు కడుఁగ్రాఁగి భస్మముగను.

ఉ. పట్టుఁడు కారులం దపుడ
పండులు మల్లఁగవ్రేసి సంపెటన్
గొట్టుఁడు కర్పటంబవియ
గ్రుద్దుల ద్రొబ్బుఁడు చిల్లఁగోలలన్
గుట్టుఁడు గొంతుగోల మును
గోళ్లను మొత్తుఁడు తప్తలోహముల్
వట్టనఁ జీఱి పొట్టనిడి
చర్మముఁ దీయుఁడు తిత్తి దోఁపుడున్.

వ. అనుటయు దేవా! యితండొక్కనాఁ డర్ధరా
త్రంబున వేశ్యకుం బూవులు గొనిపోవునెడ
నపాత్రస్థలంబున నొక్కపుష్పంబు పడిన నది
తనకుం గొఱగామి శివార్పణంబు చేసెనని

చెప్పిన మహాభుజంగంబునకు బజనిక చూపి సట్టుం బలె సమ్మాటకు నుపశమించి యతని నీరాత్రి రంభాసంభోగంబు చేయించి పిదప దండంబున దండింపుఁడనిన వారలు దండధరు నానతిం జని యావృత్తాంతంబంతయు నెఱుంగ రంభ కొప్పంజెప్పిన నారంభయు నతని యభ్యంతరగృహంబునకుం గొనిపోయి.

హంసతూలికపాన్పుపై నతని నునిచి
యుచితగోష్ఠుల మెల్లనె హృదయ మెఱిఁగి
యిష్ట మొనరించి యధిక సంతుష్టుఁ జేసి
బుద్ధి చెప్పంగఁదొడఁగె నప్పువ్వుఁబోఁడి.

*　　*　　*　　*　　*

క. ఒకపుష్పము సర్వేశ్వరు
నకు నిడి కాంచితివి నీవు నవ్యసుఖం బి
ట్లకటా శివు నర్చించినఁ
బ్రకటంబుగఁ బడయరాని పదవులు గలవే!

క. ఈయింద్రుఁ డీ కుబేరుం
డీయసురపుఁ డీయగస్త్యుఁ డీపద్మభవుం

డీయురగశాయి మొదలుగఁ
గాయజహరుసేవఁ గాంచె ఘనులై రెపుడున్.

క. అన రంభతోడ వాఁడి
ట్లను నా కివియేల యింక నతివా, నీతో
డనుగూడు సౌఖ్యమునకును
బ్రణుతింపగ నజహరీంద్రపదవులు సరియే?

వ. అనుటయు రంభ వానితో నిట్లనియె.

ఆ.గీ. ఉఱకె శ్రేద్ధునాకి యుపవాసముడిగిన
ట్లైల చిన్నపనికి నింతవినఁగ
హరుని నాల్గుజాము లర్చింపు మఖిలసౌ
ఖ్యములు దాన నీకు నబ్బఁగలవు.

* * * * *

తే.గీ. సౌఖ్యమనుభవింప సంతతపుణ్యంబుఁ
బోవు మూలధనము పోయినట్టు
వరుసఁ బుణ్యధనము వర్ధిల్లునట్లుగా
నిత్యసౌఖ్య మంద నేర్చు టురవు.

* * * * *

సీ. మలముఁ దోలు నెమ్ముకలును శ్లేష్మంబును
మొదలుగాఁగనైన ముఱికి డొక్కఁ

జూచి లంజెలెల్లఁ జొక్కుదు రూరక
యిందువలన సౌఖ్యమేమిగలదు.

గీ. జనకునాన నీదు జనయిత్రి మీఁదాన
ప్రాణసఖునియాన భర్గునాన
గురువులాన శంభుఁగొలువవే యనవుడు
మూర్ఖుఁ డతఁడు చెవులు మూసికొనియె.

గీ. అపుడు రంభసూచి యల్లన నవ్వుచు
నూరకున్నఁ బలికె వారిదాసి
శ్వేతమయ్య, చనవుఁ జేకొను నామీఁది
యాన సేయవయ్య, యక్కమాట.

గీ. వెఱచి యుల్కిపడుచు విదలించుకొని లేచి
యింతమాత్రమునకు నింతయనినఁ
జెప్పు మేమియైనఁ జేసెద నీమాట
యనిన రంభ పలికె నతనితోడ.

క. అచలస్థితి బాహ్యాంత
శ్శుచివై యీనాల్గుజాలు సోమార్ధధరున్
రుచితోఁ బూజింపుము కృ
ష్ణచతుర్దశి సలుప మేలు జాగరమునకున్.

క. పరమేశునాఁటిరాత్రిక
బరికించినఁ దమకు నిలువ భారమటంచుక
దురితంబులు నిద్రాకృతి
సురమునిముఖ్యులకునైనఁ జూడ్కులఁగ్రమ్మున్.

వ. అని చెప్పి రుద్రాక్షభూతిభూషణుం గావించి నిజోద్యానమున నున్న శివలింగంబునకు మ్రొక్కించి గంధపుష్పాక్షతలు, ధూపదీప నైవేద్యంబులు సమర్పించి సర్వేశ్వరున కర్పించుమని యతనికరంబున కొండొండ యందిచ్చుచుం బ్రియంబున.

సీ. అర్కపుష్పంబుల నభవునిఁ బూజింపఁ
బరధనాహార మహాపాపమణఁగు
దూర్వాంకురంబుల శర్వునిఁబూజింపఁ
బరసతీసంగమపాప మణఁగు
తులసీదళంబుల ధూర్జటిఁ బూజింపఁ
బరనిందచేనైన పాప మణఁగు
మారేడుదళముల మఱి శివుఁబూజింప
బ్రహ్మహత్యాదిక పంకమణఁగు

నష్టగంధంబుల నభవునిఁ బూజింపఁ
బరహింసనక్రియాపాపమణఁగు
ధూప మర్పింపఁ గలుషనిర్ధూమకరము
దీప మర్పింప నజ్ఞానతిమిర మణఁగు
నక్షతలఁ బూజసేయఁ గామ్యార్థమొదవు
భవునిభావింప సాయుజ్యపదము గలుగు.

క. వెలిదమ్ములఁ గెందమ్ములఁ
గలువలఁ జెంగల్వవిరులఁ గాంచనములఁ దు
మ్ముల మఱి దుత్తూరంబులఁ
గలయఁగఁబూజింపుమఖిలకలుషములణఁగున్.

క. విమలంబుగ నైవేద్యము
సమరఁగ సర్వేశ్వరునకు నర్పించిన రా
జ్యము గల్గు వీడియమ్మున
నమితంబుగ సౌఖ్యమొదవు ననవరతంబున్.

ఆ. అనఁగ నతఁడు శివుని నట్ల నాలుగుజాలు
నోజ మేలుకాంచి పూజసేయ
వేగ వచ్చినంత వేవేగ జముభటుల్
వచ్చి రంభ యింటివద్ద నిలిచి.

మత్తకోకిల

నిన్న నే మిట నప్పగించిన
 నీచుఁ డెక్కడనున్న వాఁ
డన్న వారలతోడ రంభయు
 నల్లవాఁడని చూపినల్
కన్ను విచ్చియుఁ జూడ భీతిని
 కంపమొందుచు నేఁగియా
సన్నవర్తనుఁడైన కాలుని
 సమ్ముఖంబునఁ జెప్పినన్.

గీ. జముఁడు మండుచు వానిపైఁ జంప నలిగి
యరుగుదేరంగ శివదూత లతనిఁ బిలువ
వరవిమానంబుఁగొంచును వచ్చుటయును
జూచి వెఱఁగంది మదిఁ గుంది చోద్యమంది.

క. భూతపతియాజ్ఞఁ దప్పిన
నాతత మతఁ డల్గవచ్చు నగు నేమిటికీ
పాతకున కడ్డ నేటికి
నీతెఱఁ గెఱిఁగింపుఁ డనిన నెంతయు వారల్.

క. శివరాత్రి నాల్గుజాములును
శివునిం బూజింప నొండె శివనామంబుల్
శివలాంఛనములు దాల్పను
శివుఁ డతఁడే కాక మర్త్యజీవుఁడె చెపుమా.

వ. అనవుడు నజ్జముండు శివదూతలతో మును మార్కండేయునికై శివునిచేతం బడినపాటులే చాలు మీమహాత్త్వంబు నెవ్వ రెఱుంగం జాలుదు రని నమస్కరించి జముండు నిజస్థానంబున కరిగె నంత నాశ్వేతుండును విమానారూఢుండై శివునిసన్నిధికిం జని సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించినం జూచి సర్వేశ్వరుం డతనికిఁ బ్రమథపట్టణంబుఁ గట్టెంగావున నుత్తమగుణంబులుగల వారాంగనలం గలసినవారలకు మోక్షంబు సిద్ధింపకుండునే యని సుశీలుండు చెప్పిన విద్యానిధియు నది యట్ల తప్పదని యందఱ నుపచరించి పొందనియనిపిన వారును మలహణుండును జనుదెంచి రంత.

క. ప్రాచీవధూలలామ ప్ర
తీచీ సతిమీఁద నగవుదీపింపంగా

వైచిన మణికంకణ మనఁ
ప్రాచుర్యస్ఫురణఁ దరణి పడుమట వ్రాలెన్.

క. ఇనుఁ డపరజలధి శశి తూ
ర్పునఁ దోఁచిరి కెంపువదలి పొలుపొంద నభం
బనుదంతికి నిరువంకల
గనకపుఘంటికలు సురలు గట్టిరొ యనఁగన్.

క. వలిచెంగావులుఁ గపురపు
గుళికలు పరితాప మణఁచుకొఱకై దివిజుల్
మలహాణు కొనగూర్చిరొ యన
నెలకొనె నీరసముతోడ నింగిం జుక్కల్.

మ. అట కాంచెన్ ధరణీసురుండు నవసం
ధ్యావేళ వేలాగ్రప
ర్యటనేందీవరసాంద్రకందళమరం
దానందధారావళీ
నటదిందిందిరబృందతుందిలసదా
నందేందిరావందివి
స్ఫుటగానామృతసారసారముఁ గస
ద్యూభసారకాసారమున్.

చ. (?)వ్రతమున లోన దేఁటి యను
పక్ష ముకుళించెడి తమ్మి యొప్పె నా
రతి సఖినిం బరండె వల
రాజు రవాజు రథాంగరావముల్
హితమతి నేకతంబ తగ
నిందిరన త్తనశాల యూనిశా
పతి ఛాఁజిక్కి కూయు పసి
బాలికఁ బొంద వధూటియో యనన్.

సీ. ఇంచుపయ్యెదక్రేవ నించుక గాన్పించు
శచిదేవి దాపటికుచ మనంగ
విరహులపై దండువెడలంగఁ దమకించు
వలరాజు కెంపుగోవడ మనంగ
ఘనజగన్మోహనగంధచూర్ణం బిడ
రంజిల్లురత్నకరండ మనఁగ
నమరేంద్రముఖ్యు లొయ్యనఁ గ్రోలనిచ్చినఁ
గొమరారు నమృతంపుఁ గుంభమనఁగఁ
గాయసిద్ధికి సిద్ధసంఘంబు లెల్లఁ
గూర్చుసిద్ధరసంబుల ఘుటికయనఁగ

సమరు రతిదేవి మెఱుఁగుటద్దమొ యనంగ
నిందుఁ డుదయించె లోచనానందముగను.

వ. అంత నామలహణుండును సంధ్యాదికృత్యం
బులు దీర్చి పుష్పసుగంధిం దలంచి సుకీలు
తోడ నిట్లనియె.

క. ఉడుగని విరహానలమునఁ
బడి వడిఁ గడునొచ్చి మిగుల బడలినవారిన్
గెడగూర్చుకంటెఁ బుణ్యము
వడిఁ బాపఁ దలంచుకంటెఁ బాపముఁ గలదే.

గీ. విరులు గంధంబు మిగులను వెట్ట యగును
చెలులమాటలు చెవులకుఁ జేదులగును
ప్రాణపదమైన యంగనఁ బాయుకంటె
మఱియు దుఃఖంబుగలదొ యిమ్మహిఁ దలంప.

ఉ. మక్కువఁ బుష్పగంధి పుర
మర్దనుసన్నిధి నాటలాడి తా
నిక్కువ కేఁగుదేరఁగ ర
తీశ్వరు పట్టపుటేనుఁగో యనన్

చెక్కుల మించు తేజమును
 సిబ్బెపుగుబ్బలు మందయానముల్
చొక్కపుఁ గాంచికారవము
 సొంపును నామదిఁ బాయ దెప్పుడున్.

చ. నిలిచినయట్టితావునను
 నిల్వఁగ సైఁపదు డెంద మెంతయుఁ
గలచినయట్టు లయ్యెడును
 గంటికి నిద్దుర రాదు దేహమున్
గొలుపక లేచిన ట్లగుచుఁ
 గ్రమ్మరిలంగను సైఁపవచ్చునే
కలదొకొ పుష్పగంధి నిఁకఁ
 గన్గొనుభాగ్యము నాకు నిమ్మెయిన్.

వ. అనుటయు సుశీలుండును మలహాణునిం జూచి పుష్పగంధి జనయిత్రి హృదయం బరసివచ్చెదఁ జింతింపకుండుమని యతిరభసంబునం జని మదనసేనం గనుంగొని యిట్లనియె.

క. ధనము గడియింపవచ్చును
వినుమెవ్వరికైన మంచివిద్యయుఁ బుణ్యం

బును గీర్తి గలుగుఁ బొందులు
వనితా, ఘటియింపరాదు వసుమతిలోనన్

క. మలహాణ పుష్పసుగంధులు
వెలయంగాఁ గూడి చదువ వీనుల కింపై
యలవడు పరమానందము
తలఁపఁగ నిపుడేల పాసి తక్కరో, యనినన్.

క. నెట్టుకొని వట్టి మాయలఁ
బెట్టకుమీ నీవు మానుపిల్లలకీఁతల్
పుట్టించి వేయుమాటలు
వెట్టక మరునైనఁ బూట పిల్వఁగ నీయన్.

సీ. కుదువఁ గట్టలేదు కొండిక తనవంక
వట్టి నింద పడఁగవలసె నుఱక
చదువు దయ్యెమెఱుఁగుఁ జాలును బదివేలు
వచ్చె నతనిపొందు వలదు మాకు.

క. మలహాణు సుద్దులు చెప్పకు
తలఁపఁగ వెనుకటివె చాలుఁ దక్కినవేమో
తెలుపుము పురిలో వార్తలు
కలివోసిన నుట్లవంకఁ గనుఁగొనఁ దగునే.

ఉ. ఎక్కినవానికిం గుఱుచ
యేనుఁగటన్న విధంబు దా మదిం
బొక్కుచు నల్లనాఁటి మన
పుష్పసుగంధి యటంచుఁ జూచెనో
మక్కువగ్గ్లెనేని వెడ
మాటలు మాయలు మాని గ్రక్కునన్.
రొక్కము వేయుమాడ లిటు
రోవెలఁ దెమ్మను మొక్కపూటకున్.

వ. అనుటయును సుశీలుండు పుల్లసిల్లి యేదియు
నాడలేక మగుడంజనియె. పుష్పగంధియుఁ
జాలమార్గంబునం జూచి పురపురం బొక్కు
చున్న నతిమూర్ఖుండైన యవ్వైశ్యుండును.

సీ. మొగమెత్తకుండినఁ దగిలి పీడియమింద
యనుచుఁ జేతులువట్టి యదుముకొనును
జూడ కూరకయున్న సుద్దు లేమందువు
చెప్పుమంచును మీఁదఁ జేయివేయుఁ
బలుక కూరకయున్న బాపులే నీవలెఁ
బండుకోరాదని పట్టుఁ జెయ్యిఁ

గదియ కూరకయున్నఁ జదువులు చదువుచు
నిది మేలుకాదని యెత్తుకొనును
గన్నుమూసిన పొట్టిరాగాలు సేయు
నదరిపడి మిన్న కేనియు నావులించు
నిదురవోనీఁడు మేల్కొని నిలువనీఁడు
వెలికి నేఁగిన దానును వెంట నరుగు.

క. నిలుకాలనిలువనీయక
కలుషాత్ముఁడు బాధపెట్టఁగా విధి నాత్మన్
బలుమాఱు దూఱుఁ గోమటి
కొలయెక్కడ గలిగెనంచుఁ గుందుచునాత్మన్.

సీ. మందులు పెట్టెనో మఱగి మాపటినుండి
గుండె దీసినదనుఁ గొంతతడవు
పైత్యంబుగానోపు బగబగమనుచునో
కొలుపుచున్నది యను కొంతతడవు
తలనొప్పి ఘనమోరి తల యారదోయని
కూఁతలు పెట్టును గొంతతడవు
కనుదృష్టి దాఁకఁబోలును నాకు నని యావు
లింతలు పెట్టును గొంతతడవు

కడుపులోనంటుసొంటేమొ వడిగ నిపుడు
కుట్టుచున్నది యనుచుండుఁ గొంతతడవు
తివిరి దయ్యంబు పట్టెనో దేహమునకు
గుణముగా దనుచుండును గొంతతడవు.

క. పుటపాకంబగు వేదన
నెటువలె సైరింపవచ్చు హృదయేశ్వరు కౌఁ
గిట సౌఖ్యజలధిలోపల
నటయంతయుఁదెలియ నోలలాడక యున్నన్.

క. బెడిదమగు విరహవేదన
వడివేగగ వీనిచేత బాధయు నయ్యెన్
వడి నోరుచుట్టుమీఁదను
నడరఁగ రోఁకంటిపోటు ననుచందమునన్.

క. అసియాడెడు నెన్నడుమును
వసివాడిన దేహలతయు వాడినతెప్పల్
దెసలాలకించువీనులు
కసుగందిన నెమ్మనంబుఁ గదురగ నంతన్.

క. అలుగుచు నలుగుచు గలఁగుచు
నలికుంతల వానిబాధ నటువడుచుండెన్

సీ. కానంగ గలదొకో కమలాయతాక్షిని
కలలోననైనను గన్నులార
నానంగఁ గలదొకో హంసేంద్రగామిని
చనుదోయి యురమునఁ జాదుకొనుచుఁ
గ్రోలంగఁ గలదొకో గురునీలకుంతల
యధరామృతముచవు లాత్మఁ దనియ
భావింపఁగలదొకో భామాలలామతో
ససమానరతికౌశలానుభవము

వినఁగఁగలదొకో యొకనాఁడు వీనులలరఁ
దరుణి మునుబోలె శంభుగీతములు పాడ
నిలువఁ గలదొకో యొకనాఁడు నెలఁతఁగూడి
లీల మెఱయంగ నంగజకేళిఁ దేల.

సీ. అంగనమధురోక్తు లాలకించినఁగాని
వీను లన్యులమాట వినఁగరోయు
నాఁతివిలాసంబు వీక్షింపనే కాని
చూడ్కు లన్యంబును జూడరోయుఁ
గంబుకంఠి తనువల్లిఁ గౌఁగిలింపనె కాని
తనువన్యకాంతల దాయరోయు

జలజాక్షి కెమ్మోవి చవి యానవే కాని
జిహ్వ యన్యంబు రుచింపరోయుఁ
జిత్త మన్యులఁ గలనైనఁ జేరరోయుఁ
గోర్కు లన్యంబు లెవ్వియుఁ గోరరోయుఁ
దలఁపు లన్యంబు లెవ్వియుఁ దలఁపరోయుఁ
గలదకో సుమగంధిని గలయు నాకు.

క. వనిత నెడబాయఁజాలక
తనువున నిడుకొన్న శివుఁడు తా సర్వజ్ఞుం
డనయము నొండులతనువులు
తనవలెనే సేయకునికిఁ దగవా తనకున్.

గీ. వెలఁదికిని నాకుఁ బొందులు వేఱునేసి
ప్రాణములు వేఱుచేసెను బాపజాతి
బ్రహ్మ యిరువురి తనువులుఁ బ్రాణములును
నేకముగఁ జేయఁడాయె నింకేమి గలదు.

క. వేడుకఁ బుష్పసుగంధిని
గూడుండేనాళ్లవలెను గొనకొని యాత్మన్
గూడుకొనె నొక్క లెక్కను
నీడుగ నలతమ్మిచూలి యీ దివసంబుల్.

ఉ. చొక్కపు ముద్దునెమ్మొగము
సోగమెఱుంగును నోరచూపులున్
చిక్కని గుబ్బచన్నులును
జెల్వగు నీవరరూపవైభవం
బక్కట నామనోంబుజము
నంటె సమస్తము ఱించి యొంటి నీ
వెక్కడనున్నదానవు మృ
గేక్షణా, పుష్పసుగంధి, చెప్పవే.

ఆ. కన్ను విచ్చినపుడు కాన్పింతు మనసునఁ
గన్నుమూయ నెదుటఁ గదలకుండు
పట్టఁ జిక్కవడవు ప్రాణేశ్వరీ, యింత
యింద్రజాలవిద్య యెఱిఁగితెట్లు.

సీ. నీముద్దుమాటలు నిరతంబు వినఁగోరి
తవిలి నావీనులు తపము సేయు
నీగుబ్బచన్నులు నెమ్మిఁ గౌఁగిటఁ జేర్పఁ
దవిలి నాహృదయంబు తపము సేయుఁ
జక్కనినీమోవిచవి యానఁగాఁగోరి
తవిలి నానాలుక తపము సేయు

నీమోహనాకృతి నిరతంబుఁ జూడంగఁ
దవిలి నాకన్నులు తపము సేయు
నీవిలాసంబు నాయాత్మ నెలవుకొల్పి
తలఁపులన్నియు నినుఁగోరి తపము సేయుఁ
బ్రాణములకును బ్రాణమై పరగు నీవు
ఉవిద, నినుఁబాసి యెబ్భంగి నోర్చువాఁడ.

సీ. అంబుధి దావాగ్నికైన నోర్చునుగాని
యోర్వలేదు నదీవియోగమునకు
నబ్జారి రాహువుకైన నోర్చును గాని
యోర్వఁడు తారావియోగమునకు
హరుఁడు హాలహాలాగ్నికైన నోర్చునుగాని
యోర్వఁడు గౌరీవియోగమునకు
నభ్రంబు పిడుగులకైన నోర్చునుగాని
యోర్వలేదు తటిద్వియోగమునకు
నతనుఁ డీశ్వరునయనాగ్నికైన నోర్చుఁ
గాని యోర్వఁడు రతివియోగంబునకును
విశ్వభయదోగ్ర నిర్వక్రోగ్ర విరహవహ్ని
నువిద నినుఁబాసి యేభంగి నోర్చువాఁడ.

ఉ. జక్కవ లుక్కుదక్క జల
జంబులు స్రుక్కఁ జకోరరాజియు
న్నెక్క వియోగు లుక్క తటి
నీశుఁడు నిక్క మనోజు పంతముల్
దక్క ముదంబు కెక్కఁ గుము
దంబులు చొక్కఁ దమంబు మక్క నా
చుక్కలఱేఁడు వేఁడిమి దె
చూపెఁగదే వడిఁ బ్రాణనాయికా!

ఉ. హాలహాలంబు గ్రమ్మఱ ను
దగ్రతఁ బుట్టెనో చండభానుఁ డా
భీలత నన్ని మూర్తులను
భీకరభంగిని గాయఁ జొచ్చెనో
గాలుని తీవ్రమహా ప్రళయ
కాలమహానల మేఁగుదెంచె నో
ఓలిమిఁ జంద్రరోచు లిటు
లుండు నె చూడ్కికిఁ బ్రాణనాయికా!

చ. ముదిరినసాంద్ర చంద్రికలు
మొత్తపుచంచుపుటంబులందిడిక్

గుదిలిచి చించి చీఱి కడుఁ
గ్రొవ్విన వెన్నెలగుజ్జు ముక్కునన్
ముదితల కందియిచ్చుచుఁ బ్రి
మోదము నొందెడు నాచకోరముల్
కదిసిన నీదుకన్నుల వి
కాసము దోఁచెను బ్రాణనాయికా!

ఉ. వాలికలై మనోజభవ
వాలికలై సరసాలిచారు దృ
క్కేలికలై చకోరముల
కేలికలై కమలాలిహల్లకో
న్మాలికలై సుగంధవన
మాలికలైన భవన్మనోజ్ఞ దృ
గ్జాలికలీనఁ జేసి మది
జా లిఁక మాన్పుము ప్రాణనాయికా!

ఉ. ఇక్కిలి దక్కి నిక్కి మెఱుఁ
గెక్కి మొగెక్కి బిగెక్కి మిక్కిలిన్
గ్రిక్కిరి సొక్కమానమయి
గ్రిక్కినఁ బక్కన విచ్చునోయనన్

ఎక్కటి యుక్కుమీఱి తగు
బింకపునీచనుదోయి మాటునన్
జిక్కిన నేమొకాని మరు
చేఁ బడరాదికఁ బ్రాణనాయికా!

చ. వెర విఁక నేది నా కకట!
వేఁడె మనోభవుఁ డేఁగుదెంచె వి
స్ఫురదళిశింజినీవికచ
సూనశిలీకధనుఃపికానళీ
వరకలకంఠకాహళర
వస్ఫుటకంపిత భూర్భువస్సువ
శ్చరుఁడగుచున్ బ్రతాపమున
సల్పెడిదేమికఁ బ్రాణనాయికా!

ఉ. ఎక్కడ నేదరింతు నిఁక
నేవగఁ బట్టుదుఁ బ్రాణవాయువుల్
చిక్కితి మన్మథాగ్నిఁ గడుఁ
జేసెడి దే మికఁ గంబుకంఠి, యో
నక్కనికీరవాణి, జల
జాతవిలోచన, పుష్పగంధి యో

చక్కటినున్న దానవు ని
జంబుగ నా కెఱుంగంగఁ జెప్పవే.

ఉ. న న్నెడఁబాయఁజాల వొక
నాఁటికిఁ గంటికి ఱెప్పకైవడిన్
గ్రన్ననఁ గప్పుకొందు విదె
కంతుని బారిని దూరఁజిక్కితిన్
సన్న యెఱింగి మున్న రతిఁ
జల్లనితీయని ముద్దుకౌఁగి లిం
కెన్నఁడు నాకు నిచ్చెదు మృ
గేక్షణ, పుష్పసుగంధి, చెప్పవే.

వ. అని విరహవేదనం బొగిలి పొగిలి మున్ను పుష్ప
సుగంధియు దానుం గూడియుండెడు నుద్యా
నవనంబులోపలికి నరిగి యిట్లనియె.

సీ. హరిణంబ, కానవే హరిణాయతాక్షిని
మధుపంబ, కానవే మధుపవేణి
హంసంబ, కానవే హంసేంద్రగామినిఁ
బులినంబ, కానవే పులినజఘనఁ
గలకంఠ, కానవే కలకంఠకంఠిని
గిసలయ, కానవే కిసలయోష్ఠి

నవలత, కానవే నవలతాతన్వినిఁ
గీరంబ, కానవే కీరవాణిఁ
గానవే రంభ, రంభోరుకాండయుగళిఁ
జక్రవాకంబ, కానవే చక్రకుచనుఁ
బుష్పవనవాటి, కానవే పుష్పగంధిఁ
జందురుఁడ, కానవే పూర్ణచంద్రముఖిని.

సీ. విను సుధాకరుఁడవు విష మేల కురిసెదు
చందమామా నీకిది చందమామ,
శీతాంశుఁడనుపేరు చెఱిచి నిప్పులు గ్రక్కఁ
జందమామా నీ కిది చందమామ
కువలయాప్తుఁడవయ్యుఁ దవిలి పాంథుల నేఁపఁ
జందమామా నీకిది చందమామ
శివునకు నవతంసమవు మఱుఁగూడంగఁ
జందమామా నీకిది చందమామ
విబుధులను బ్రోచుదాతవు వినుము నీవు
సుద్దములు బద్ధములు గావు సుద్దులెల్ల
నఖిలకళలందుఁ బ్రోడవైనట్టి నీకుఁ
జందమామా హింసగావింపఁ జందమామ.

క. అచ్చిన ప్రియసతిఁ బాసిటు
వెచ్చుచునున్నట్టి నాకు వేఁడిమిఁ జూపక
వచ్చిన చోటికి వచ్చెదు
నిచ్చో ఫలమేమి నీకు నిందుఁడ యనుచున్.

వ. అని మలహణుండు మఃఖావేశంబున;

క. కలయంగఁ గలుగు భాగ్యము
కలుగుట దుర్లభము చూడఁగల్గిన మేనిఁ
గలసినయంతయ లేదా
వెలఁదుక నీమాటలైన విన్నం జాలున్.

వ. అనుచు మదనోన్మాదంబున మలహణుండు "కామాంధో ఽపి నపశ్యతి" యనియెడుం గావునఁ దనప్రియురాలిం దలంచుకొని పుష్ప సుగంధియున్న మేడ సమీపంబునకుఁ జను దెంచి నిలిచి నాయికమాట లాలకించుచుండె. అంత నప్పొలంతియు మలహణుం దలంచి యంతఃపరితాపంబు వారింప నుపాయంబు లేక యెంతయు.

సీ. ప్రేమతోఁ బ్రియుఁడు చెప్పినగీతము ల్వాడి
యడరి డగ్గుత్తికపడి నిలుచును
సోమార్ధధరుమీఁది మార్ణికల్ చదువుచు
హా ప్రాణనాయక, యని తలంచు
జంత్రంబు చూపుచు జాగులే వల్లభ,
నినుఁబోల నెవ్వరు నెనయ రనునుఁ
దానమానములకుఁ దలయూఁచి మలహాణ,
మెఱుఁగుదుగా నీవు నించుకనును
సుదతి ప్రాణేశు లోచూడ్కిఁజూచి పొక్కి
బయలుఁ గౌఁగిట నిఱియించుఁ బరవశమున
నధరసుధఁగ్రోఁగి పోవంగఁ గలఁగి కలఁగి
మెందు నున్నాఁడవో నన్ను నిచట నొంటి
డించఁదగవౌనె ప్రాణేశ, యంచు వగచు.

సీ. అతనిసుద్దులు ప్రేమ నందంద తలపెట్టు
నతఁడు దిద్దినచిల్క నడుగు మాట
లతఁడు చెప్పిన కత లర్మిలి వచియించు
నతనికైవడిఁ బాట లడరిపాడు
నతఁ డాడుసరసోక్తు లల్లనఁ బచరించు
నతనిగుణంబులె యభినుతించు

నతనిఁ గూడాడిన యచ్చోటులే యెంచు
    నతనిభావమె తనయాత్మనించు
నతఁడుఁ దానును ముట్టిన యట్టిమతులు
ముట్టి తలచూఁచి తనుఁదానె తిట్టుకొనుచుఁ
జెలఁగి యాతఁడు దానును గలయు భావ
మంత భావించి శంకరా, యని తలంచు.

సీ. వెలఁది నిట్టూర్పులు వెలికిఁ బైపడనీక
    పూబంతిమీఁద నేర్పున వహించు
గ్రుక్కుచుఁ గన్నీళ్లు కొలుకులఁ గ్రమ్మఁగ
    నలుసు సోఁకెనదని పులిమి తుడుచుఁ
దనువల్లి కాఁకఁ గ్రాఁగినపాన్పు క్రొవ్విరుల్
    కనుపడనీయక వెనుకఁ ద్రోయు
వదలని తాపాగ్ని పడచల్లు మరుబెట్ట
    పొరిఁబొరిఁ ద్రిప్పుఁ గప్పురపుసురటి
ప్రాణవిభు నాత్మ భావించుఁ బలవరించు
వెలికిఁ జను నిండువెన్నెల వేఁడికంత
నులికి లోఁజను నందును నుండలేక
పొగిలి వగఁబొంది మదిఁగుంది పుష్పగంధి.

క. ఇందునిచే నొడలుడుకగ
గుందును వెలి లోన మాడుకొ అవులచూడగ
ఎందు సహింపదు దైవము
ముందఱనుయి వెనుకబొంద మొగిననుటయ్యెన్.

క. ఈవేళ మత్ప్రియుండగు
జీవితపతి మోముఁజూడఁ జేకుఱెనేనిన్
దైవంబు కరుణ నాపై
నేవిధమునఁ జాలఁగల్గు తెలియఁగఁగ వచ్చున్.

గీ. చంద్రకాంతపు గిండి వాసనజలంబుఁ
గొనుచు వాకిటి కరుదెంచి కువలయాక్షి
వెడఁదకన్నులుఁ బెదవులుఁ దుడుపుకొనుచు
నుమ్మలిక నొయ్యఁ బుక్కిలించుమియుటయును.

గీ. దద్దరముచేత నాచులోఁ దమ్మివిరిని
నున్న యెలతేఁటిపైఁ దేనె యొలికినట్లు
మలహాణునిమీఁదఁ బడియె నాజలకణములు
మదనసంతాపవహ్నికి మాటుదోఁప.

వ. అప్పుడు మలహాణుండు శివస్మరణంబు నేసి
తనలో నిట్లనియె.

క. కన్నప పుక్కిటినీటన్
గన్నప కీర్తిం బ్రాసెం గటకట, నేఁడీ
కన్నియ యధరామృతమును
గ్రన్ననగాఁ గవయుకతన గౌరీశునకున్.

గీ. అనిన పలుకు చెవ్వులాలించి ప్రాణేశుఁ
డౌట మెఱిఁగి యయ్యా సతని గదిసి
యెట్టు వచ్చితివటి కీవేళ యనుచును
ముదము భయము మదిని ముడివడంగ.

గీ. బిగియఁ గౌఁగిలించి బింబాధరము చవు
లిచ్చి యిచ్చి క్రోలి యిచ్చ వగచి
ప్రాణనాథ, నీకుఁ బ్రాణము యొక్కఁడ
విట్టు లరుగుదెంచు టెఱిఁగి మఱియు.

సీ. గ్రక్కునఁ దలవరుల్ గని పట్టుకొనిరేని
నరయు నాదోష మెవ్వారికిఁ దగులుఁ
బలితెర నచ్చుటఁ బ్రాను జే లంటిన
నాహత్య యెవ్వారి కతిశయిల్లు
మీతల్లిదండ్రులు లోమియుఁ బుత్రశోకాగ్నిఁ
గన నది యెవ్వారి కౌని మునుంగుఁ

గావలివార లొక్కంత యెఱింగిన
నాడిక యెవ్వారి కతిశయిల్లు
నడుమ నవకార్యమేమైనఁ బొడమనేని
నట్టి కింకయు నెవ్వారిఁ జుట్టుకొనును
నెఱయ సకలంబుఁ దెలిసిన నిపుణమతివి
యకట పఱచుట ప్రాణేశ, యర్హమగునె?

ఉ. నీచెల్వంబును నీవిలాసము మఱిన్
నీధైర్యగాంభీర్యముల్
నీచాతుర్యము నీగుణాంకమహిమల్
నీపెంపునుం జూడ కే
ప్రాచుర్యంబును బోవనాడితివి యీ
పాపంబు ప్రాణేశ, నా
కేచందంబునఁ బాసిపోవు నకటా!
యెన్నేనిజన్మంబులన్.

వ. అని దుఃఖావేశంబునఁ బొగులుచు:

క. కడుఁ గాకలీస్వరంబున
విడువక యొయ్యొయ్యనవల వెక్కుచు నేడ్చెన్.

కడవలను గ్రుమ్మరించిన
వడువునఁ గన్నీరు మేన వఱదై పాఱెన్.

క. సూనశరవహ్నిఁ గ్రాఁగుచు
మేనంతయుఁ బలుకఁబాఱె మిగులఁ గృశించెన్
నానోముఫలము లిట్టివి
ప్రాణేశ్వర, నిన్ను నేచఁ బాలయితిఁగదే.

గీ. కుటిల వర్తనంపుఁగులమున జన్మించి
చెడుగులకును బుద్ధి చెప్పఁగాని
పుణ్యనిధివి నిన్నుఁ బొందొందుభాగ్యంబు
నాలి దైవమేల నాకు నిచ్చు?

క. వఱదం బడిపోయెడు సతి
కురవడియు న్నొగులుమాన్ప నోపున తాన
త్రెఱఁగున వీరలచేఁ బడి
యుఱక నినుం బాసి నొగులుచుండఁగవలసెన్.

క. వ్యాళీవిషదంష్ట్రాగ్ర
జ్వాలల నయిదోడులగుచు జనియించిన దు
శ్శీలల వేశ్యామాతల
నేలా పుట్టించె నజుఁడు నెఱుఁగఁడు సుమ్మా!

సీ. ఘుల్లాల నూరక కొండగాఁ జేయును
నీవన్న నెంతయుఁ జావ నలుగుఁ
బలుగాకులను గన్నఁ బ్రాణంబు లొసఁగును
నినుఁ జూచెనేనియుఁ గనలిపడును
హీనుల కెంతయు హిత మాచరించును
నీపట్టు కన్నంతఁ ద్రోపుసేయుఁ
జెడుగులఁ గన్నను శిరసావహించును
నీవారమన్నను నిలువనీదు
వినుమ యలవోక నీపేరు విన్నమాత్ర
రాఁజుచుండును మోము నిరంతరంబుఁ
జిత్త మలరంగ నీవును జేయునట్టి
భాగ్య మబ్బునె పరమనిర్భాగ్యులకును.

సీ. కడముట్టుఁ దల్లిచేఁ గసికోఁతలే కాని
యొకనాఁడు హాయిని నుండలేదు
పొన్నిండ్లఁ బడిపంచఁ బొగులంగనే కాని
యొకనాఁడు నినుఁగూడి యుండలేదు
కరకరలును వట్టి కక్కసంబులె కాని
యొకనాఁడు సుదుకారి యుండలేదు

ఎవ్వారు విందురో యిది యననేకాని
    యొకనాఁడు నిశ్చింత నుండలేదు
నీవు నాకయి యాహార నిద్ర లుడిగి
యుండు మన్నట్టి చోటనె యుండియుండి
చిక్కి నరమైతి నేమని చెప్పఁదాన
నిట్టిదశకును మన కింక నేది తెరువు.

క. వచ్చెద నే నీవెంటను
నెచ్చోటికినైనఁ గొంచు నేఁగుము లేదా
యిచ్చట నేమట సేయుము
పచ్చనివిలుకానిబారిఁ బడఁజాలఁ జుమీ.

వ. అనుటయు మలహణుం డిట్లనియె.

గీ. వెజ్జు బమ్మరించువిధమున నాకును
బుద్ధి చెప్పి నీవు పోగులఁ దగునె
షాఢి వెజ్జె దిరిగి రోఁకలిఁ దలఁజుట్టు
మనిన చందమయ్యె నంబుజాక్షి!

వ. అనుటయు నెట్టకేలకు ధైర్యంబుఁ దెచ్చుకొని
యరుణోదయంబునఁ ద్రిపురాంతకుని గుడికి
నృత్యంబు సలుప నేను వచ్చెదనచ్చట నుండు

మని నీవును నేనును దానికిఁ దగిన తెఱంగు
చూచుకొందమని మలహాణు నంపి తానును
బ్రమ్మర వచ్చునెడ నటమున్న యవ్వైశ్యాం
డును.

గీ. కౌఁగిలింపలేదు కడువేడ్కఁ గెమ్మోవి
మూనలేదు రతికిఁ బూనలేదు
సుదతివలన వట్టిసుద్దులు ముద్దులు
గతులు గితులుఁ జాలుఁగాని యనుచు.

క. వ్యర్థఁ దల్పుగడియ పెట్టుకొ
శిథిలాత్ముఁడు దాసితోడఁ జెనకుచునుండెన్
క్షుధనొందినట్టి పిల్లికి
విధిమూడిన యెల్క లేదె వెదకిన నైనన్.

వ. ఇట్లున్న యవ్వైశ్యుని గెళవునం జూచి రోయు
చుఁ గవాటబంధనంబు సేయించి విలాసినిం
గావలిం బెట్టి కృతస్నాతయై వివిధభూషణ
భూషితాంగి యయ్యె నంత.

క. తారాగణపరివారము
తారాగిరిరాజువెంట దండుకుఁ బనుపన్

చీరికి దరుఁబోయి నగరు
తోరంబై పేగుఁజుక్క తూర్పునఁ బొడిచెన్.

సీ. ఇంద్రు డంబుధిఁబైఁడియుప్పుగొల్మిని వెట్టి
కరఁగించు కరుపుముఖం బనంగ
నైరావతంబున కలికభాగంబునఁ
బెట్టిన జేగురుబొట్టనంగ
నె[illegible] నిర్మించి మించిన
కరమొప్పు పసిఁడిపల్లెర మనంగ

....

నుదయగిరిమీఁద నప్సరోయువతు లిడిన
నిద్దమైయొప్పు కుంకుమముద్ద యనఁగఁ
బ్రాగ్వధూమణి సొమ్ములు బరణియనఁగఁ
దరణి యుదయించు సుప్రభాసరణి మెఱయ.

వ. అంత మేళంబులవారితోడఁ బుష్పసుగంధి త్రిపురాంతకదేవుని గుడికిఁజని నృత్యగీతవాద్యంబులు సలిపి పరిజనంబులం బడఁడని మల్హణుం బిలుచుకొని గర్భద్వారంబున నిలిచి యాద్దేవునిం జూపి యిట్లనియె.

సీ. ముక్కంటి భక్తుల ముంగిటిపెన్నిధి
చిత్తజవైరి సంజీవికరణి
పురదైత్యలోకసంహారుఁడు సిద్ధరసంబు
బాలచంద్రధరుండు పరుసవేది
శ్రీపార్వతీశుండు చింతామణిశ్రేణి
కుండలికటకుండు కొంగుపసిఁడి
రుద్రుండు దక్కినరోహణశైలంబు
ఖండేందుమౌళి బంగారుకొండ
యసమనేత్రుండు నింకని యమృతజలధి
కాలకంఠుండు చేరువ కల్పశాఖి
విశ్వనాథుండు మనపాలి వేల్పుటావు
తలఁపు మిప్పుడు కామితార్థములు గల్గ.

క. శతధృతిశతమఖముఖ్యుల
కతిదుర్లభుఁ డెన్నిచూడ ననవరతంబుం
మతిఁదలఁపఁగ సద్భక్తుల
కతిసులభుఁడు దేవదేవుఁ డభవుఁడు జగతిన్.

క. ఇల బాణమయూరాదుల
కలరెఁ గోర్కులు కవిత్వమందునె కాదా

వలనగు గవితాత్త్వము
వలనంబడయంగరాని వస్తువు గలదే.

క. పరిమళములలోఁ గస్తురి
తరువులలోఁ జందనంబు దైవంబులలోఁ
బరమేశుఁడు విద్యలలో
నరయంగాఁ గవిత యెక్కుడగునని రార్యుల్.

క. మాటలె ధనములమూటలు
మాటలె భువనైకముఖ్యమంత్రౌసధముల్
మాటలె ముక్తికి నెలవులు
మాటల నోనఁగూర్చి చెప్ప మతమదియైనన్.

సీ. ప్రకటింప మేకపెంట్రుక లింగమనికొల్వఁ
గోర్కు లీయఁడె కాటకోటనికిని
బ్రమదంబుతోడఁ గుంచము లింగమని కొల్వ
(?) గోష్టియువానికి గోర్కు లీడె
లీలమై సతిచన్ను లింగమంచు భజింప
నోడయనంబికి నీఁడె యడుగు కోర్కి
తమకంబునను సైకతము లింగమని కొల్వ
నిచ్చఁగోరిక లీఁడె యింద్రజునకు

నిమసమాత్రంబు శివునిపై నిలుపుదృష్టి
తలఁపు లితరంబులందునుఁ దగులనీకు
మించుదళుకొత్తఁ గ్రొత్తయై మెఱుఁగుఁగవిత
చెప్పి సర్వేశు సన్నిధి సేయు మనిన.

క. తరుణీ, నామన సెంతయు
నరయఁగ నీమీఁదఁ దగిలి యన్యంబులపై
నరనిమసమైన నిల్వదు
వెఱవెయ్యదియునినఁబలికె వెలఁదుక మఱియున్.

క. చనుఁగవ వీపున నానుక
నినుఁ బాయక కౌఁగిలించి నేనుండెద నీ
వెనుకను నిశ్చల మతివై
కొనియాడుము శంభుఁ గోర్కె కొనసాగంగాన్.

చ. అటువలె నంటివేని జల
జానన, యేనును నాదిభోగిరా
ట్కటకు నుమాకళత్రు శితి
కంధరు సన్నుతిచేసి నీదు ముం
దట నట మెచ్చు చేకొనియె
దఁ విను నావుడు నింతి యట్లకాఁ

గిటఁ గదియించి భక్తిఁ బరి
కించి శివుఁ నుతియించె నాతఁడున్.

చ. తరుణశికచంబు క్రొవ్విరుల
తావికిఁ జొక్కిన తేఁటి యట్లు శం
కరుఁ డిలఁ జేఁటియో యనుచుఁ
గామిని దెల్పుట కంధి క (?)
ర్బురనిభకంధరాయ సుర
పూజితపాదపయోరుహాయ భా
స్కరశశిలోచనాయ పుర
సంహరణాయ నమోనమో యనన్.

సీ. జడముడి దోఁకాడు జాహ్నవీనదితోడ
మే నగమున నున్న మేలఁత తోడ
ప్రక్కలఁ బ్రణుతించు ప్రమథవర్గముతోడ
జయవెట్టు దేవతాసమితితోడ
బంగడెడు బ్రహ్మలపునుకపేరులతోడ
నటన మిన్నందిన నందితోడ
గాలిచే నల్లనఁ గదలుసొమ్ములతోడఁ
బులితోలుపట్టు దువ్వలువ తోడఁ

బాలుపుమిగిలిన వలపు విభూతితోడ
మహిమ దళుకొత్తు రుద్రాక్షమణులతోడఁ
గ్రమ్మునొదల చంద్రఖండమ్ముతోడ
నమరి సర్వేశ్వరుండు ప్రత్యక్షమయ్యె.

క. మెచ్చితి మలహణా, కోరిక
లిచ్చెద నేమైన నడుగు మిహపరములలో
నిచ్చకు వచ్చిన విప్రుడు
నచ్చిన నెచ్చెలివి నీవు నా కెన్నంగన్.

వ. అనుటయుఁ బునఃపునః ప్రణామంబు లాచ
రించి యిట్లనియె:

సీ. పూజింతుఁ బుంగవపుంగవ కేతను
నర్చింతు మారుతాహారహారు
వర్ణింతు నాత్మీయ వామాంగ వామాంగు
భజియింతు నిర్జిత బాణబాణు
వినుతింతు శరశుభ్రవిగ్రహావిగ్రహు
భావింతు శతకోటిభానుభాను
నుతియింతుఁ బదపద్మనతజంభభంజను
మది సంస్మరింపుదు మారమారు

నంతకాంతకు నేప్రొద్దు నాశ్రయింతుఁ
గరము వేడ్క నుపాసింతు శరధిశరధి
లీల సేవింతు హరినీలనీలకంఠు
నెలమి నినుఁ గొల్తు భువనత్రయీశు నీశు.

క. భేశ వృషభేశ కాశా
కాశధునీసుప్రకాశ గౌరాంగునకుఁ
కేశవనుతునకు నంబర
కేశునకును శరణు నీకు గిరిజాధీశా!

క. పాటలపాటలమకుటని
శాటునకుఁ గలుషజలధిజంఝాటునకుఁ
శాటీకృతమదకరటిని
శాటననవచర్మునకును శరణము నీకుఁ.

క. ఖండశశిఖండమౌళికి
నండజకేతనమదాండ జాండావళికిఁ (?)
కుండలిపరివృతవిలస
త్కుండలికిని శరణు నిఖిలగురునకు నీకుఁ

క. ఈపుష్పగంధిఁ గూడుక
యేప్రొద్దును ప్రమథవరుల నీక్షింపుచు నీ

నందనపూజన స్తవ జ
సస్తవనీయదయాకులాశయా
స్పందితదివ్యముఖ్యగుణ
బంధుర బంధురమావిధాయకా.

క. రామామాత్యకుమారక
సోమాంబాగర్భసింధుసురుచిరసోమా
రామాజనమానసరతి
కామాధవ విస్సమాంబికాప్రాణేశా!

మాలినీ. శరధినిభగభీరా శత్రుగర్వాపహారా
నిరుపమగుణహారా నీతిమార్గప్రచారా
పరిజనపరిచారా బంధురశ్రీవిహారా
సురగిరివరధీరా సోమమాంబాకుమారా.

గద్యము

ఇది శ్రీమత్సకలసుకవిమిత్త్ర సోమయామాత్యపుత్త్ర సరసకవితాధుర్య యెల్లయనార్య ప్రణీతం బైన మల్హణచరిత్రం బను మహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును తృతీయాశ్వాసము.